

”Han har nog varit en ganska oersättlig hjälp”

– En kvalitativ studie om den frivilliga stödpersonens betydelse för ungdomen inom barnskyddets öppna vård

Jenni Turunen

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	3045
Författare:	Jenni Turunen
Arbetets namn:	”Han har nog varit en ganska oersättlig hjälp” – En kvalitativ studie om den frivilliga stödpersonens betydelse för ungdomen inom barnskyddets öppna vård
Handledare (Arcada):	Arla Cederberg
Uppdragsgivare:	
Sammandrag: I detta examensarbete studeras betydelsen av frivilliga stödpersoner för ungdomar inom barnskyddets öppna vård. Undersökningen strävar efter att synliggöra erfarenheter som ungdomarna har av stödpersonverksamheten. Syftet med undersökningen är att studera om den unga upplever sig ha fått viktigt stöd från sin stödperson och hur stort stöd det i så fall har varit fråga om. Syftet med undersökningen är även att studera om en stödrelation och en frivillig stödperson positivt kan påverka empowerment hos den unga. Den teoretiska referensramen består av utvecklingen under ungdomen, barnskyddet, socialt stöd samt empowerment. Frågeställningarna i examensarbetet är: 1.) Hurdana upplevelser har den unga av stödrelationen och stödpersonen? 2.) Hurdant stöd anser den unga att stödpersonen har gett under stödrelationen? 3.) Kan/på vilket sätt kan en stödrelation möjliggöra och gynna empowerment hos den unga? Dessa frågeställningar bearbetas med hjälp av kvalitativa forskningsmetoder. Målgruppen för undersökningen är ungdomar som minst i ett halvt år har haft en frivillig stödperson som stödåtgärd inom barnskyddets öppna vård. Som datainsamlingsmetod i den empiriska undersökningen används temaintervjuer. Respondenter är två stycken till antalet. Resultatet från undersökningen visar att ungdomarna har positiva upplevelser av stödpersonverksamheten och att stödpersonen upplevs som en betydelsefull vuxen. Enligt resultatet ger stödpersonen viktigt socialt stöd åt den unga. Olika former av socialt stöd som förekommer i stödrelationen är emotionellt stöd, informativt stöd samt instrumentellt stöd. Även praktiskt stöd framkommer i resultatet. Resultatet från undersökningen visar även att stödrelationen är en relation som kan möjliggöra och gynna empowerment hos den unga. Enligt resultatet möjliggörs empowerment bl.a. genom att den unga upplever stödrelationen som en trygg, konfidentiell och stödjande kontext. Resultatet från undersökningen visar att stödrelationen och stödpersonen kan ha positiv inverkan på den ungas liv på flera olika områden och att denna inverkan kan synas även efter att stödrelationen har upphörts.	
Nyckelord:	barnskydd, ungdom, stödpersoner, socialt stöd, empowerment
Sidantal:	87
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	16.1.2012

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social Services
Identification number:	3045
Author:	Jenni Turunen
Title:	”He has been a rather irreplaceable help” –A qualitative study of the meaning of a voluntary support person for an adolescent in child welfare, non-institutional social care
Supervisor (Arcada):	Arla Cederberg
Commissioned by:	
Abstract: This degree thesis examines the meaning of a voluntary support person for an adolescent in child welfare non-institutional social care. The purpose of the study is to shed light to the experiences that adolescents have of the support person activity. The aim of the study is to examine if the adolescent feels that she/he has got significant support from the support person and what kind of support the support relationship has dealt with. The aim is also to examine if the support relationship and the voluntary support person can have a positive impact on youth’s empowerment. The theoretical framework consists of adolescence development, child welfare, social support and empowerment. The research questions in the thesis are: 1.) What kind of experiences does the adolescent have of the support relationship and of the support person? 2.) What kind of support has the support person given during the support relationship according to the adolescent? 3.) Can/in what way can a support relationship enable and enhance empowerment of the adolescent? These research questions are dealt with qualitative research methods. The target group in this study consists of youth in child welfare who have had a voluntary support person for at least six months. In the empirical part of the research theme interviews were used to collect data. Two persons were interviewed. The results of the study show that adolescents have positive experiences of the support person activity and that they consider the support person to be a significant adult. The adolescent gets according to the results important social support from the support person. The different types of social support that are included in the support relationship are emotional, informative and instrumental support. Additionally practical support emerges from the results. The results of the study also show that the support relationship can enable and enhance the empowerment of the adolescent. According to the results empowerment is enabled for example when the adolescent experiences the support relationship to be in a context that is safe, confidential and supportive. The results of the study show that the support relationship can have a positive impact on the adolescent in several areas of life and that the impact can be seen even after the support relationship has ended.	
Keywords:	child welfare, adolescence, support persons, social support, empowerment
Number of pages:	87
Language:	Swedish
Date of acceptance:	16.1.2012

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosionomi (AMK)
Tunnistenumero:	3045
Tekijä:	Jenni Turunen
Työn nimi:	”Kyllä se aika korvaamaton apu on ollut” – Kvalitatiivinen tutkimus vapaaehtoisen tukihenkilön merkityksestä nuorelle lastensuojelun avohuollossa
Työn ohjaaja (Arcada):	Arla Cederberg
Toimeksiantaja:	
Tiivistelmä: Tässä opinnäytetyössä tutkitaan vapaaehtoisten tukihenkilöiden merkitystä nuorille lastensuojelun avohuollossa. Tutkimus pyrkii tuomaan esille nuorten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta. Tutkimuksen tavoite on tutkia kokeeko nuori saaneensa tärkeää tukea tukihenkilöltään, ja millaisesta tuesta siinä tapauksessa on ollut kyse. Tutkimuksen tavoite on myös tutkia voiko tukisuhde ja vapaaehtoinen tukihenkilö positiivisesti vaikuttaa nuoren voimaantumiseen. Teoreettinen viitekehys koostuu nuoruuden kehityksestä, lastensuojelusta, sosiaalisesta tuesta sekä voimaantumisesta. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat: 1.) Millaisia kokemuksia nuorella on tukisuhteesta ja tukihenkilöstä? 2.) Millaista tukea nuori on mielestään saanut tukihenkilöltä tukisuhteen aikana? 3.) Voiko tukisuhde/millä tavoin tukisuhde voi mahdollistaa ja edistää nuoren voimaantumista? Näitä tutkimuskysymyksiä käsitellään kvalitatiivisten tutkimusmetodien avulla. Tutkimuksen kohderyhmä koostuu nuorista, joilla on vähintään puolen vuoden ajan ollut vapaaehtoinen tukihenkilö lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Empiirisessä tutkimusosassa tiedonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastatteluja. Haastateltavia henkilöitä on kaksi. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että nuorilla on positiivisia kokemuksia tukihenkilötoiminnasta ja he pitävät tukihenkilöä merkityksellisenä aikuisena. Tutkimustulosten mukaan nuori saa tukihenkilöltä tärkeää sosiaalista tukea. Tukisuhteessa ilmenevät sosiaalisen tuen muodot ovat emotionaalinen, informatiivinen sekä instrumentaalinen tuki. Myös käytännön tuki tulee esille tutkimustuloksista. Tutkimustulokset osoittavat myös, että tukisuhde voi mahdollistaa ja edistää nuoren voimaantumista. Tutkimustulosten mukaan voimaantuminen mahdollistuu mm. nuoren kokiessa tukisuhteen kontekstiksi, joka tukee sekä on turvallinen ja luottamuksellinen. Tutkimustulokset osoittavat, että tukisuhteella ja tukihenkilöllä voi olla positiivinen vaikutus nuoreen usealla eri elämänalueella, ja että vaikutus voi näkyä vielä tukisuhteen loppumisen jälkeenkin.	
Avainsanat:	lastensuojelu, nuoruus, tukihenkilöt, sosiaalinen tuki, empowerment
Sivumäärä:	87
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	16.1.2012

INNEHÅLL

1	INLEDNING	7
1.1	Syfte och frågeställningar	8
1.2	Avgränsning	8
1.3	Examensarbetets disposition	9
2	TIDIGARE FORSKNING	10
3	TEORETISK REFERENSRAM	14
3.1	Ungdomen som utvecklingsfas i individens liv	14
3.2	Barnskydd och barnskyddslagen i Finland	19
3.2.1	<i>Barnskyddets öppna vård</i>	20
3.2.2	<i>Ungdomen och barnskyddets öppna vård</i>	22
3.2.3	<i>Frivillig stödpersonverksamhet inom barnskyddets öppna vård</i>	24
3.3	Socialt stöd	27
3.4	Empowerment	29
3.4.1	<i>Empowermentfrämjande delprocesser</i>	33
4	METOD OCH UPPLÄGGNING AV UNDERSÖKNINGEN	37
4.1	Metodval	37
4.2	Insamling av data	38
4.3	Urval av enheter	40
4.4	Genomförande av den empiriska undersökningen	41
4.5	Bearbetning, analys och tolkning av insamlade material	43
4.6	Tillförlitlighet och generaliserbarhet	45
4.7	Etiska aspekter	47
5	RESULTATREDOVISNING	50
5.1	Början av stödrelationen	50
5.2	Stödrelationens vardag	52
5.3	Erfarenheten av stödrelationen	56
5.4	Stödrelationens inverkan på det nuvarande livet	59
6	ANALYS, TOLKNING OCH DISKUSSION	61
6.1	Analys och tolkning av resultatet	61
6.1.1	<i>Stödrelationen ur den ungas synvinkel</i>	61
6.1.2	<i>Det sociala stödet i stödrelationen</i>	65
6.1.3	<i>Stödrelationen – en empowermentfrämjande relation</i>	68
6.2	Diskussion	71
6.2.1	<i>Resultatdiskussion</i>	71
6.2.2	<i>Metoddiskussion</i>	76

6.3	Förslag på fortsatt forskning.....	79
7	AVSLUTNING	80
	Referenser.....	82
BILAGA 1 Ansökan om forskningslov		
BILAGA 2 Ansökan om forskningslov (finska)		
BILAGA 3 Informationsbrev till personer som eventuellt kommer att förmedla kontakten till respondenterna		
BILAGA 4 Informationsbrev till personer som eventuellt kommer att förmedla kontakten till respondenterna (finska)		
BILAGA 5 Informationsbrev till respondenten		
BILAGA 6 Informationsbrev till respondenten (finska)		
BILAGA 7 Formulär om informerat samtycke		
BILAGA 8 Formulär om informerat samtycke (finska)		
BILAGA 9 Intervjuguide		
BILAGA 10 Intervjuguide (finska)		

1 INLEDNING

Detta examensarbete handlar om frivillig stödpersonverksamhet inom barnskyddets öppna vård ur klientens synvinkel. Mitt intresse för frivillig stödpersonverksamhet inom barnskyddet väcktes för några år sedan då jag stötte på och läste en artikel om ämnet. Artikeln fick mig att fundera på hurdan inverkan stödpersonverksamheten kan ha. Eftersom jag vid samma tidpunkt även försökte tänka ut ämnet för mitt examensarbete, kändes det som ett naturligt val att skriva om stödpersonverksamheten inom barnskyddets öppna vård. Då bestämde jag mig också för att koncentrera mig på erfarenheter som ungdomar kan ha av stödrelationen.

Ungdomen är en tid som innebär förändringar i individens liv. Det handlar om en viktig period i livet som leder individen mot vuxenåldern. Stödet som den unga har eller inte har tillgång till, har betydelse för utvecklingen under ungdomen. Den frivilliga stödpersonverksamheten inom barnskyddet handlar om att stöda ungdomen vars sociala nätverk är bristfällig. Verksamheten handlar om att en frivillig, vanlig vuxen ger sin tid och sitt stöd åt ungdomen som är i behov av det.

Frivilligverksamhet är en oerhört viktig resurs i samhället och dess betydelse framhävs även mera i situationer då ekonomin tvingar kommunerna att vara sparsamma, vilket i sin tur negativt kan påverka bland annat olika sociala serviceformer. Enligt barnskyddstatistiken finns det dock ett stort behov för de viktiga serviceformerna. Barnskyddets statistikrapport från år 2010 visar nämligen att klientantalet inom barnskyddets öppna vård har ökat under de senaste åren och man strävar efter att erbjuda stöd i ett allt tidigare skede (Barnskydd 2010). Bland annat på grund av dessa faktorer anser jag att det är både intressant, viktigt och aktuellt att studera en stödåtgärd inom barnskyddets öppna vård som ordnas med hjälp av frivilliga personer. Jag anser också att det är viktigt att föra fram klientens – den ungas - erfarenheter eftersom syftet med stödåtgärden är att på bästa möjliga sätt hjälpa klienten.

Detta examensarbete är ett projekterat arbete som jag har gjort i samarbete med Specialvårdorganisationernas förbund EHJÄ rf.

1.1 Syfte och frågeställningar

I detta examensarbete studeras vilken betydelse frivilliga stödpersoner kan ha för ungdomar inom barnskyddets öppna vård. Genom examensarbetet strävar jag efter att synliggöra erfarenheter som ungdomarna kan ha av stödpersonrelationerna. Jag har som syfte att undersöka om den unga upplever att hon eller han har fått viktigt stöd från sin stödperson och hurdan stöd det i så fall har varit fråga om. Syftet med mitt examensarbete är även att studera om en stödrelation och en frivillig stödperson kan positivt påverka empowerment hos ungdomen.

För att kunna uppnå syftet med mitt examensarbete har jag formulerat tre frågeställningar:

1. Hurdana upplevelser har den unga av stödrelationen och stödpersonen?
2. Hurdant stöd anser den unga att stödpersonen har gett under stödrelationen?
3. Kan/på vilket sätt kan en stödrelation möjliggöra och gynna empowerment hos den unga?

1.2 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa mitt ämne till ungdomar som har erfarenhet av att ha en frivillig stödperson som stödåtgärd inom barnskyddets öppna vård. Respondenter i detta examensarbete är således ungdomar som har fått en frivillig stödperson via barnskyddets öppna vård i hemkommunen. Med ungdomar anses i detta sammanhang personer som hade fyllt 12 år innan stödrelationen med stödpersonen inleddes. På detta sätt har jag alltså valt att utesluta yngre barn från min undersökning. Jag har även gjort en avgränsning på basis av stödrelationens längd. Jag har valt att i min studie innefatta endast ungdomar vars stödrelation med stödpersonen har varat i minst ett halvt år. Denna avgränsning har jag gjort för att försäkra mig om att respondenterna har tillräcklig erfarenhet av stödrelationen.

1.3 Examensarbetets disposition

Examensarbetet består sammanlagt av sju kapitel. I nästa kapitel – kapitel två - presenteras fem tidigare forskningar som är relevanta med tanke på examensarbetets ämne. Det tredje kapitlet består av den teoretiska referensramen för examensarbetet. Kapitlet innefattar delkapitel som handlar om ungdomen som utvecklingsfas, om barnskydd och barnskyddslagen, om socialt stöd samt om empowerment. I det fjärde kapitlet i sin tur behandlas forskningsmetoderna som har använts i detta examensarbete. I kapitlet kommer det fram hur jag har gått till väga då jag har samlat in material genom den empiriska undersökningen och bearbetat materialet. Även tillförlitlighet, generaliserbarhet samt etiska aspekter tas upp i det fjärde kapitlet. I det femte kapitlet presenteras resultatet från den empiriska undersökningen medan det sjätte kapitlet innehåller analys och tolkning av resultatet. Förutom detta innefattar det sjätte kapitlet även en sammanfattande och utvärderande diskussion angående examensarbetets resultat och metod samt förslag på fortsatt forskning. Examensarbetets sjunde kapitel är ett avslutande kapitel.

2 TIDIGARE FORSKNING

Nedan presenteras kortfattat tidigare forskningar inom ämnet både från Finland och från utlandet. Jag har valt att presentera även forskningar från USA. Forskningarna handlar om olika mentorprogram avsedda för ungdomar som befinner sig i riskzonen. Jag anser att mentorprogrammen är jämförbara med barnskyddets stödpersonverksamhet i Finland. Även Heikkinen (2007:67) konstaterar att Big Brothers – Big Sisters of America, som är ett mentorprogram i USA, kan klassas som stödpersonmetod.

För att hitta tidigare relevanta forskningar för detta examensarbete sökte jag artiklar i olika databaser och kontaktade även specialbibliotek samt Nuorisotutkimusseura Ry. Databaser som jag har använt för sökningen är Academic Search Elite (EBSCO), SAGE Journals Online, Social- och hälsovårdsministeriets publikationer, Google Scholar samt Nelliportalens metasökning. Sökord som jag använde var barnskydd, öppenvård, stödperson, ungdom, socialt stöd, empowerment, interpersonell relation och stödfamilj. Jag sökte forskningar både på svenska, finska och engelska och använde mig av både enskilda ord och ordpar. Alla forskningar som presenteras nedan är skrivna efter år 2000 även om några av dem är skrivna för flera år sedan. Jag har valt att ändå använda dessa forskningar eftersom jag anser dem fortfarande vara relevanta med tanke på mitt ämne.

Alpo Heikkinen (2007) har skrivit en forskningsrapport som heter *Nuoret lastensuojelun avohuollossa – palveluiden ja menetelmien tarkastelu*. Heikkinens forskning handlar om en utredning som har som mål att stärka barnskyddets öppna vård för ungdomar och Heikkinen betraktar utvecklingsbehov som finns i service avsedd för ungdomar. Forskningens målgrupp utgörs av ungdomar från 12 till 17 år. Materialet för forskningen i sin tur utgörs av barnskyddets statistik i huvudstadsregionen, intervjuer av sakkunniga inom barnskyddets öppna vård, aktuella forskningar samt internationella forskningsrapporter. Heikkinens undersökning utgör även en del av teorin i detta examensarbete. I forskningen kommer det fram att behovet av barnskyddets öppna vård har blivit större. Heikkinen tar upp olika orsaker som sannolikt finns bakom ungdomars klientskap inom barnskyddets öppenvård i huvudstadsregionen. Som orsaker nämns bland annat rusmedel, social interaktion, våld, fysisk och psykisk hälsa, uppfostringsfrågor, problem för-

knippade med skolgången och brottsliga handlingar. Heikkinen tar även upp olika, inom barnskyddets öppna vård användbara, metoder från Finland, Sverige och USA. I rapporten kommer det fram att bland annat barnskyddets stödpersonverksamhet för ungdomar borde utvecklas. Heikkinen föreslår att nordiska och amerikanska mentormodeller kunde tillämpas även i Finland.

Kaisa Palonen (2003) har skrivit en pro gradu –avhandling som heter ”*Pari frendii naapurissa*”. *Tukiperhe itsenäistyvän nuoren rinnalla*. Avhandlingen handlar om stödfamiljverksamhet inom barnskyddets eftervård och syftet är att ta reda på vilken betydelse en stödfamilj har för en ungdom som håller på att bli självständig. Det centrala i forskningen är relationen mellan stödfamiljen och ungdomen, relationens utveckling samt karakteristiska drag i relationen och på grund av detta anser jag forskningen vara relevant med tanke på mitt examensarbete. Palonens avhandling är kvalitativ; hon har intervjuat både ungdomar och stödfamiljer. Intervjuerna har gjorts med fem redan självständiga ungdomar samt med fem stödfamiljer. Palonen har kommit fram till att stödfamiljen kan ses som betydelsefull under tiden då den unga blir självständig. Den unga får bland annat upplevelser av vuxna som är närvarande och som man kan lita på. Stödfamiljen ger den unga socialt stöd som är både emotionellt och praktiskt. Således får den unga både handledning i praktiska, vardagliga saker och en vuxen att diskutera med. Enligt Palonen kan stödfamiljen även hjälpa den unga att integrera sig i samhället genom att ge modell av det vanliga livet. Den unga kan med hjälp av stödfamiljen hitta sina egna styrkor och förbättra sin självkänsla.

Sanna Rantanen (2010) har skrivit sin pro gradu –avhandling om stödpersonverksamheten inom barnskyddets öppna vård. Avhandlingen heter ”*Olisin ilman sitä varmaan jossain lastenkodissa tällä hetkellä*.” *Nuorten kokemuksia lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnasta* och den behandlar delvis liknande frågor som mitt examensarbete. Rantanen har forskat hurdana uppfattningar ungdomarna hade om stödpersonverksamheten innan stödrelationen inleddes, hurdana erfarenheter ungdomarna har av stödpersonverksamheten samt vilka betydelser ungdomarna ger stödpersonverksamheten. Rantanen har intervjuat sammanlagt åtta ungdomar - både flickor och pojkar - som har en stödperson via ett stödpersonprojekt. Forskningens resultat visar att alla ungdomar

hade haft nytta av stödpersonen och att de mestadels var nöjda med stödrelationen. Stödet i stödrelationen kan enligt Rantanen delas in i emotionellt stöd och funktionellt stöd. Dessa innebär bland annat att ungdomarna har kunnat diskutera med sin stödperson, att de har lärt sig nya sätt att klara sig och att de har fått erfarenheter av att göra saker tillsammans. Enligt Rantanen var ungdomarnas ställning till stödpersonverksamheten i början antingen negativ eller positiv; en del upplevde att det var frågan om socialarbetsarens kontroll medan en del tänkte på stödpersonen som ett stöd. Rantanens resultat visar att ungdomarna upplever att stödpersonen är en vän eller en trygg vuxen som man bland annat kan lita på och tala med och som hjälper ungdomen att klara sig i olika problemsituationer.

A Qualitative Evaluation of a Mentor Program for At-Risk Youth: The Participants' Perspective är en forskning av Diane de Anda (2001). Forskningen handlar om ett mentorprogram (USA) för gymnasieungdomar som befinner sig i riskzonen. Mentorprogrammet går ut på att den unga får en vuxen - en mentor - som hon eller han träffar regelbundet. Meningen med mentorrelationen är bland annat att den unga får en vuxen förebild som stöder och motiverar då det gäller skolan och som stöder den ungas sociala och emotionella utveckling samt självkänsla. De Anda har intervjuat både ungdomar och mentorer under det första året av ett mentorprogram för att få reda på deltagarnas upplevelser av mentorverksamheten. Data har samlats in både i början och i slutet av mentorverksamheten. De Anda har i sin undersökning kommit fram till att mentorrelationen har haft mestadels positiv inverkan på de unga som har deltagit i mentorprogrammet. Mentorrelationerna upplevdes värdefulla av ungdomarna och många hade även konkret nytta av mentorrelationen så som till exempel förbättrad skolprestation. Både mentorerna och ungdomarna upplevde relationen som en speciell vänskap som innehåller stöd och tillit.

Enhancing the Empowerment of Youth in Foster Care: Supportive Services är en undersökning gjort och skrivet av Kaplan, Skolnik och Turnbull (2009). Undersökningen är en översikt över forskningar om empowerment i kontexten ungdomar och olika program inom barnskydd (USA) som stöder empowerment. Skribenterna har samlat in materialet genom att söka tidigare forskningar i databaser. De tidigare forskningarna, som skriben-

terna har använt i sin undersökning, är publicerade mellan åren 1997 och 2007 och de är relaterade till empowerment, ungdomar, barnskydd samt vård utom hemmet. I Kaplans, Skolniks och Turnbulls undersökning kommer det fram att man borde ta mera hänsyn till empowerment inom barnskyddet (USA). Ett område som skribenterna i sin undersökning tar upp är mentorprogrammen (USA). Det framgår i undersökningen att mentorskapet ses som en viktig strategi för att öka empowerment hos ungdomar och på grund av detta tycker jag att forskningen kan anses vara relevant med tanke på mitt examensarbete. Även här anses med mentor en person som fungerar som rollmodell, guide och vän för ungdomen. Mentorprogrammen har enligt undersökningen ofta som mål att bland annat positivt påverka den ungas självständighet och sociala färdigheter. Undersökningen tar bland annat upp ett forskningsresultat som visar att ett halvt års deltagande i ett mentorprogram påverkade positivt sådana ungdomars situation som befann sig i riskzonen; föräldrarna och lärarna rapporterade bland annat mera sällan om ungdomars problembeteende.

3 TEORETISK REFERENS RAM

I den teoretiska referensramen för detta examensarbete behandlas utveckling under ungdomen, barnskydd, socialt stöd samt empowerment. Kapitlet påbörjas med delkapitlet *Ungdomen som utvecklingsfas i individens liv* eftersom jag anser det vara nödvändigt och meningsfullt att i detta examensarbete belysa utvecklingen under ungdomen. Det andra delkapitlet behandlar barnskydd och barnskyddslagen i Finland. Även den frivilliga stödpersonverksamheten samt ungdomen och barnskyddets öppna vård diskuteras under delkapitel två. Delkapitel tre i sin tur handlar om socialt stöd vilket jag anser vara viktigt att ta upp i den teoretiska referensramen eftersom socialt stöd och stödpersonverksamhet är relaterade till varandra. Den teoretiska referensramen avslutas med delkapitel fyra som behandlar empowerment. Eftersom empowerment är ett begrepp som förekommer i mina frågeställningar i detta examensarbete, är det ett centralt begrepp som bör diskuteras närmare.

3.1 Ungdomen som utvecklingsfas i individens liv

Ungdomstiden medför stora förändringar i individens liv både fysiskt, psykiskt och socialt. Samtidigt som kroppen förändras externt sker det även stora förändringar inombords hos individen. Ungdomen är en utvecklingsfas som innebär att individen så småningom frigör sig från barndomen och hittar det personliga vuxna jaget (Rantanen 2004: 46). I följande kommer jag att behandla ungdomen som utvecklingsfas i individens liv. Huvudvikten i kapitlet kommer att ligga på den psykiska och sociala utvecklingen under ungdomen.

Ungdomen är en speciell tid i människans liv då individen växer både fysiskt, psykiskt och socialt. Allmänt räknas ungdomen börja samtidigt med de biologiska förändringarna, puberteten (Aaltonen et al. 2003:18). Det kan dock inte exakt sägas när ungdomen börjar eller slutar eftersom längden på ungdomstiden varierar beroende på individen och kulturen. I detta sammanhang spelar kulturen en viktig roll på grund av att den ofta definierar hur länge det är acceptabelt för den unga människan att leva sin ungdom. Begreppet ungdom har även haft olika innehåll under olika tidsperioder. (Aaltonen et al.

2003:13-14) Aaltonen & Heikkinen (2009) konstaterar att även om ungdomen har en universal dimension, spelar samhällets maktstrukturer sin roll i hurdan ungdom var och en lever. Ungdomars upplevelser av skolan samt olika rättigheter, möjligheter och förpliktelser varierar mycket beroende på bland annat kön, etnisk bakgrund eller bostadsort. (Aaltonen & Heikkinen 2009:166)

Ungdomstiden delas ofta in i olika perioder och skeden. Enligt Rantanen (2004) blir det då lättare att granska ungdomen även om uppdelningen är teoretisk och förenklar de invecklade processerna som hör till ungdomstiden. Det första skedet av ungdomen kallas för förpuberteten (11-14 år). Under denna tid aktiveras hormonerna vilket leder till att den ungas kropp börjar genomgå förändringar. Dessa förändringar medför känslor av förvirring och förstör den tidigare kroppsbilden som den unga hade. I förpuberteten beter sig den unga ofta mot de normerna som finns och gör motstånd mot de vuxna. På detta sätt försöker den unga hitta gränser och kontroll i sin omgivning för att kunna kontrollera känslorna som tumlar om inombords. (Rantanen 2004:46-47)

Ungdomstidens mellanfas (15-18 år) är enligt Rantanen (2004) en tid då den unga söker sig själv och sin identitet med hjälp av olika fritidsintressen och genom att pröva olika roller. Föräldrarna förblir de viktigaste vuxna i den ungas liv men känslorelationen till föräldrarna förändras. Den unga avskedar sig från föräldrarna genom sorgearbete och i detta skede är jaget hos den unga sensitiv och sårbar. Den unga är även utsatt för olika avskedserfarenheter och på grund av detta borde det finnas kontinuitet i den ungas liv samt människorelationer. Under ungdomstidens mellanfas spelar vännerna en stor roll; de påverkar positivt utvecklingen och hjälper den unga att avskeda sig från sina föräldrar. Då den unga är tillsammans med jämnåriga utvecklas också känslan av identitet. (Rantanen 2004:47)

Den sista fasen av ungdomstiden (19-22 år) är en tid då jaget blir starkare och helhetspersonligheten hos individen blir harmonisk. Rantanen (2004) konstaterar att en ungdom som på ett sunt sätt har gått igenom händelserna under ungdomstiden är så småningom färdig att bli självständig. Det betyder också att den unga är redo för att konkret

frigöra sig från barndomshemmet. I detta skede har den unga hittat sin riktning i livet och också den ungas världsåskådning börjar hitta sin form. (Rantanen 2004:47)

Ungdomen är en tid i livet då världen blir större för individen. Den ungas känsloliv, beteende och tänkande får drag från vuxnas sätt att känna, tänka och bete sig. Under ungdomstiden skiljs tänkandet och känslorna till sitt väsen från varandra. Ett centralt drag i utvecklingen under ungdomsåren är att känslorna blir starkare och träder fram. Detta bidrar till att livet blir mera internt och personligt. (Turunen 2005:113-114) Enligt Dunderfelt (1997) är ungdomen en tid då det sker en stark individualisering hos människan. Under ungdomsåren måste den unga lära sig att styra sitt eget liv genom sin individualitet. Dunderfelt konstaterar att ungdomen är en tid i människans liv då man på ett sätt måste lära sig att leva på nytt. (Dunderfelt 1997:92-93) Aaltonen et al. (2003) i sin tur skriver att ungdomen ofta har setts som en andra chans i livet. Det anses att den unga genomgår liknande, till jagets struktur hörande processer som även ett barn under sina första levnadsår genomgår. Detta betyder att ungdomen är en betydelsefull tid i människans liv då det finns en möjlighet för individen att bearbeta sin personlighet. Det är viktigt att den unga får tillräckligt stöd från människorna i omgivningen då processen är aktuell. (Aaltonen et al. 2003:78)

Då livsmiljön under ungdomen blir större, konfronterar den unga utvecklingsuppgifter som samhället har ställt (Vuorinen 1998:222). Utvecklingsuppgifter under ungdomstiden handlar om olika utmaningar som möjliggör individens utveckling då man konfronterar och klarar av dem (Dunderfelt 1997:94). Inom livscykelpsykologin finns det olika teorier om människans livscykel men enligt Nurmi (1998) är Havighurst den första forskaren som systematiskt beskrev de olika normativa faktorerna relaterade till olika åldersstadier. Enligt Havighurst måste den unga uppnå en ny och mognare relation till de båda könen samt hitta sig själv en maskulin eller en feminin roll. Den unga måste även acceptera sitt fysiska väsen. Till utvecklingsuppgifterna enligt Havighurst hör också att den unga uppnår emotionell självständighet i relation till sina föräldrar och andra vuxna och förbereder sig för äktenskapet samt familjelivet. Den unga förbereder sig även för arbetslivet samt utvecklar sin världsåskådning. Den unga skall även sträva efter och uppnå beteende som är socialt ansvarsfullt. (Se Nurmi 1998:259) Aaltonen et

al. (2003:15) skriver i sin tur om utvecklingsutmaningar i den ungas liv. Enligt Aaltonen et al. (2003) är utvecklingsutmaningar kompromisser mellan den ungas egna målsättningar samt målsättningar som närmiljön och samhället har satt. Utvecklingsutmaningar utformas utgående från förväntningar, handlingsmöjligheter och det stöd som finns i den ungas omgivning samt individens egna resurser, behov och val. (Aaltonen et al. 2003:19) Utvecklingsutmaningar i den ungas liv kan till exempel handla om att den unga utformar sina egna värden och sin egen bild av framtiden, tränar olika färdigheter eller letar efter meningen i sitt eget liv. (Aaltonen et al. 2003:23)

Utvecklingsutmaningarna spelar en viktig roll då det gäller självbilden hos den unga. För att kunna utveckla en positiv självbild är det viktigt att den unga upplever att hon eller han kan handskas med sina utvecklingsutmaningar. Både den ungas självförtroende och självbild förstärks när hon eller han lyckas med sina utvecklingsutmaningar. I detta sammanhang är det även viktigt att den unga får positivt gensvar från sin omgivning. Att den unga misslyckas med sina utvecklingsutmaningar kan bero på att hon eller han har satt för höga krav på sig själv så att till exempel resurserna inte räcker till. Då behöver den unga någon att tala med om sina utvecklingsutmaningar. Misslyckade utvecklingsutmaningar kan resultera i en negativ självbild och dålig självkänsla samt livskontroll. Även risk för utslagning kan uppstå. (Aaltonen et al. 2003:82-83)

Den sociala utvecklingen under ungdomen binds ihop med den personliga utvecklingen och innefattar individens människorelationer och den omgivningen där hon eller han lever. Ungdomstiden medför nya utmaningar för individen sett ur den sociala utvecklingens synvinkel; den unga skall till exempel minska sitt emotionella beroende av vårdnadshavare samt lära sig ett ansvarsfullt uppförande i relation till samhället. Faktorer som bland annat påverkar den sociala utvecklingen är olika medier som den unga har tillgång till samt olika grupper som den unga hör till, såsom vängruppen. Den sociala kontexten spelar en viktig roll i den ungas utveckling eftersom den ungas identitet bland annat utformas genom den sociala interaktionen. (Aaltonen et al. 2003:85-87) Evenshaug & Hallen (2001:307) diskuterar även ungdomens identitetsutveckling och de konstaterar att hur den unga tillägnar sig en jagidentitet varierar mellan olika kulturer men däremot är individen i alla samhällen beroende av möjligheterna att skapa en menings-

full och sammanhängande bild av sina möjligheter och sina prestationer för att tillägna sig en stark och sund jagidentitet.

Utvecklingen under ungdomsåren kräver en hel del resurser och påverkar det vuxna jaget som den unga senare i sitt liv kommer att bli. Om det uppstår en störning på något område i utvecklingen, påverkas den ungas liv genomgående. (Aaltonen et al. 2003:16) Om den unga till exempel har en negativ bild av sig själv kan det resultera i att många saker i den ungas liv misslyckas vilket i sin tur kan leda till ett dåligt självförtroende (Aaltonen et al. 2003:185). Den ungas liv kan även påverkas negativt om hon eller han befinner sig utanför interaktion och sociala relationer. (Aaltonen et al. 2003:361) Lämsä (2009) konstaterar att i dagens samhälle är riskerna i ungdomars liv relaterade framför allt till problem som uppstår i de sociala relationerna och en risk är ungdomars brist på sociala relationer. I riskzonen är enligt Lämsä (2009) speciellt de unga som inte kan få tillräckligt stöd. Dessa ungdomar har inte möjlighet till all det stöd som de skulle behöva hemifrån och från andra människor nära sig under sin utveckling. När det gäller ungdomars sunda och harmoniska utveckling och uppväxt är riskfaktorerna i dagens samhälle bland annat föräldrarnas mentala problem samt missbruk. (Lämsä 2009:28)

Ungdomstiden utsätter individen även lättare för utslagning eftersom det är en tid i livet då många förändringar sker och människan är mera sårbar. Riskfaktorer som bland annat förknippas med utslagning är frånvaron från skolan, ensamhet, dålig självkänsla, problem som finns i familjen eller brottsliga handlingar. Människorelationer som den unga upplever trygga och pålitliga kan positivt påverka utvecklingen på vägen mot vuxenåldern. Vänner eller utomstående vuxna som finns den unga nära kan ofta stöda mera än egna föräldrar eftersom den unga kanske upplever att föräldrarna står i vägen då det är dags att börja bli mera självständig i livet. (se Helminen 2005:182)

3.2 Barnskydd och barnskyddslagen i Finland

Barnskyddslagen i Finland har som syfte att trygga barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö och en harmonisk och mångsidig utveckling. Lagen har som syfte att även trygga barnets rätt till särskilt skydd. (Barnskyddslag 417/2007) Det centrala i barnskyddet är alltså att trygga barnets rätt till ett värdefullt liv samt att garantera barnets möjlighet till trygga människorelationer. Genom att erbjuda barnskyddets stödåtgärder åt familjer som är i behov av dem kan man i bästa fall bryta den onda cirkeln som sträcker sig över flera generationer vilket i sin tur leder till att barn i nästa generation inte behöver stöd i form av barnskyddets åtgärder. (Taskinen 2010:22) Barnskydd baserar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter som Finland har ratificerat och satt i kraft år 1991. Konventionen förpliktar myndigheterna på samma sätt som andra lagar också gör. (Taskinen 2010:19) I barnskyddslagen talar man om barn då man menar personer som är under 18 år gamla. Om ungdom talar man i sin tur då man menar personer som är mellan 18 och 20 år. De olika stödåtgärderna inom barnskyddet är menade för barn men en ungdom som tidigare har varit klient inom barnskyddet har rätt till barnskyddets eftervård. (Taskinen 2010:15) I detta examensarbete används inte barnskyddslagens definition av ungdomen, utan begreppet ungdom används även av personer som inte har fyllt 18 år.

Servicesystemet inom barnskyddet är en omfattande helhet. Det förebyggande barnskyddet består av stöd som ges åt barn och familjer som inte är klienter inom barnskyddet. Förebyggande barnskydd förverkligas således bland annat inom dagvården, skolvården och inom barn- och mödrarådgivningen. (Taskinen 2010:32-33) Förutom förebyggande barnskydd hör även det egentliga barn- och familjeinriktade barnskyddet till servicesystemet. Barn- och familjeinriktad barnskydd har det yttersta ansvaret för tryggheten av barnets välmående. Innehållet i barn- och familjeinriktad barnskydd består av bedömningen av barnskyddsbehovet, stödåtgärderna inom den öppna vården, brådsakande placering av barnet, omhändertagande av barnet, vård utom hemmet samt eftervården. (Lastensuojelun käsikirja 2010)

Barnskyddet har som mål att förebygga problem som kan uppstå hos barnet och familjen och att i ett tillräckligt tidigt skede ingripa i problem som observerats. I olika barn-

skyddssammanhang skall i första hand barnets bästa beaktas. Då barn och unga personer och deras familjer är i behov av barnskydd skall de garanteras den hjälp och det stöd som de behöver. Det är kommunen som är ansvarig för ordnandet av barnskydd då det behövs. (Barnskyddslag 417/2007) Kommunen skall också se till att både förebyggande barnskydd och barn- och familjeinriktad barnskydd motsvarar de lokala behoven som finns i kommunen (Taskinen 2010:34).

Oftast börjar klientskapet inom barnskyddet genom att barnet själv eller familjen tar kontakt med myndigheterna eller att man tillsammans med barnet eller barnets föräldrar gör en anhållan om bedömning av barnskyddsbehovet. Klientskapet kan också börja genom en barnskyddsanmälan. Man föredrar alltid öppna vårdens stödåtgärder före omhändertagande av barnet och vård utom hemmet. För att man skall kunna föredra stödåtgärderna inom öppenvården måste de dock vara möjliga, passande och tillräckliga med tanke på barnets situation. (Lastensuojelun käsikirja 2010)

3.2.1 Barnskyddets öppna vård

Om barnets hälsa eller utveckling äventyras på grund av hennes eller hans uppväxtförhållanden eller om ett barn genom sitt eget beteende själv äventyrar sin hälsa eller utveckling måste stödåtgärder inom öppenvården vidtas. Syftet med dessa stödåtgärder är att främja och stödja den positiva utvecklingen hos barnet. Stödåtgärderna syftar även till att stärka fostringsförmågan och fostringsmöjligheterna hos barnets föräldrar eller andra personer som tar hand om barnets vård och fostran. Enligt barnskyddslagen skall man inom öppenvården vid behov ordna tillräckligt ekonomiskt stöd och boende för barnet och familjen samt andra nedanstående stödåtgärder:

- stöd för utredning av barnets eller familjens problemsituation
- ekonomiskt eller annat stöd för barnet i skolgången, vid anskaffning av yrke och bostad, placering i arbete, fritidsintressen, upprätthållandet av nära mänskliga relationer och tillgodoseendet av andra personliga behov
- **en stödperson** eller stödfamilj

- vård- och terapiserbjudande som stöder barnets rehabilitering
- familjearbete
- placering av hela familjen i familje- eller anstaltsvård enligt 37 §
- referensgruppsverksamhet
- semester- och rekreationsverksamhet
- andra tjänster och stödåtgärder som stöder barnet och familjen

(Barnskyddslag 2007/417) Eftersom barnskyddet skall motsvara det behovet som finns i kommunen, varierar dock både kvantiteten och kvaliteten på öppna vårdens stödåtgärder mellan olika kommuner (Taskinen 2010:71).

Med öppenvården inom barnskyddet strävar man till att undvika vård utom hemmet samt eftervård (Heikkinen 2007:5). Öppenvårdens stödåtgärder är alltså primära arbetsformer inom barnskyddet (Taskinen 2010:16). Detta innebär att man som professionell skall välja det alternativet som har minst påverkan på barnets och familjens självbestämmanderätt. Man skall alltså sträva till att stöda barnet och familjen i det egna hemmet med hjälp av öppna vårdens stödåtgärder alltid när det är möjligt. (Taskinen 2010:27) Öppenvård inom barnskyddet innebär att föräldrarna eller vårdnadshavare har kvar alla sina rättigheter gällande barnet vilket betyder att de bland annat kan bestämma sig för att låta bli att ta emot stödåtgärder (Taskinen 2010:16). Det finns dock situationer då stödåtgärder inom öppenvården inte är tillräckliga eller möjliga med tanke på barnets bästa vilket leder till att barnet måste placeras utom hemmet. (Taskinen 2010:27)

När man planerar och genomför de olika stödåtgärderna inom öppenvården skall man alltid först beakta barnets bästa och träffa barnet personligen tillräckligt ofta under processen. Stödåtgärderna inom den öppna vården måste vara genomtänkta och ändamålsenliga med tanke på barnets eller den ungas och familjens situation och individuella behov. Stödåtgärderna baserar sig alltid på tillståndet av barnets vårdnadshavare samt barnet själv om hon eller han har fyllt 12 år. Man skall alltid i mån av möjlighet vidta öppna vårdens stödåtgärder i samarbete med barnet eller den unga och föräldrarna eller personen/personer som svarar för barnets vård och fostran. (Lastensuojelun käsikirja 2010)

Då man har kommit överens om stödåtgärderna som skall vidtas skall ett beslut göras och stödåtgärderna skrivas i barnets eller den ungas klientplan. Klientplanen skall innehålla följande punkter:

- vilken service och stöd barnet och familjen behöver
- vilka omständigheter man har som avsikt att påverka
- vilken är den service och de stödåtgärderna som man vidtar för att kunna ge den stöd som behövs
- den beräknade tiden under vilken man strävar efter att förverkliga målen
- olika åsikter om behovet av stöd och ordnandet av stödåtgärder som de olika parterna i fråga har

Klientplanen skall granskas minst en gång om året och även annars vid behov. Det är viktigt att utvärdera både de positiva och negativa effekterna som stödåtgärderna kan ha. Det är även viktigt att försöka hitta sådana stödformer som passar klienten så bra som möjligt. I bästa fall kan man undvika omhändertagande av barnet då man lyckas hitta passande stödformer för klienten. (Lastensuojelun käsikirja 2010)

3.2.2 Ungdomen och barnskyddets öppna vård

En ungdoms klientskap inom barnskyddet kan antingen betyda öppen vård, omhändertagande, placering eller eftervård som erbjuds för ungdomar som har fyllt 18 år. (Aaltonen & Heikkinen 2009:168) Nedan diskuteras ungdomen endast i kontexten barnskyddets öppna vård eftersom ämnesområdet är mest signifikant i detta examensarbete.

Enligt barnskyddsstatistiken från år 2010 ökade antalet klienter inom barnskyddets öppna vård. Klientantalet hade ökat med 11 % jämfört med år 2009 och det sammanlagda antalet barn och unga som år 2010 var klienter inom barnskyddets socialarbete och som berördes av öppna vårdens stödåtgärder var 78 588. Relaterat till den motsvarande befolkningens åldersgrupp i hela Finland, fanns klienter mest i åldersgruppen 16-

17 år. Den näst största klientgruppen var åldersgruppen 13-15 år. Från barnskyddsstatistiken kommer det även fram att klientantalet inom barnskyddets öppna vård har ökat en hel del under de senaste åren. (Lastensuojelu 2010:8–10) Sett ur öppna vårdens synvinkel är ungdomsåren mellan 12 och 17 meningsfulla eftersom de innehåller förändringar och övergångar som påverkar den ungas vardag. Sådana förändringar och övergångar är bland annat olika övergångar relaterade till läroplikten och studier, nya fritidsintressen, inflytandet som vänkretsen har samt eventuella experiment relaterade till brott och rusmedel. (Heikkinen 2007:5)

Det finns flera orsaker som kan ligga bakom klientskapet inom barnskyddets öppna vård. Enligt en undersökning från år 2007 kan orsakerna härstamma från problem som är relaterade till antingen föräldern/föräldrarna eller den unga i familjen. De centrala orsakerna som är relaterade till föräldrarna eller föräldraskapet handlar om bland annat brist på ork, föräldrarnas/föräldrarnas hjälplöshet eller mentala problem. Som orsak nämns även konflikter i familjen, otillräcklig föräldraskap och föräldrarnas missbruk. De centrala orsakerna som i sin tur är relaterade till den unga i familjen handlar om att den unga har motstridigheter med föräldern/föräldrarna eller problem i skolgången. Klientskapet inom barnskyddets öppna vård kan även inledas på grund av att den unga är fysiskt sjuk eller funktionshindrad, har en dålig psykisk hälsa eller att utvecklingen hos den unga är försenad. (Heino 2007:58-59)

Heikkinen (2007) har gjort en undersökning om barnskyddets öppna vård i huvudstadsregionen. Även Heikkinen (2007) konstaterar att det ligger olika orsaksfaktorer bakom klientskapet inom barnskyddets öppna vård och dessa faktorer kan delas in i tre riktgivande huvudkategorier: 1) barnets och den ungas uppväxt- och levnadsomständigheter, 2) barnets och den ungas handlingsförutsättningar och brister relaterade till dessa, 3) andra bakgrundsfaktorer. Kategorierna är riktgivande eftersom de innehåller faktorer som först har iakttagits vilket innebär att det även kan finnas andra faktorer bakom klientens problem. Den första kategorin innefattar bland annat faktorer som rusmedel, social interaktion, fysisk och psykisk hälsa, uppfostringsfrågor samt våld. Här avses med rusmedel en situation då antingen en förälder, en vårdnadshavare eller någon annan familjemedlem använder rusmedel. Med social interaktion avses i sin tur problem som är relaterade till människorelationer, problem som föräldrarna har sinsemellan i sin re-

lation samt brist på socialt nätverk och människorelationer. Den andra kategorin innefattar även orsaksfaktorn social interaktion. I denna kategori förknippas med social interaktion bland annat mobbning, interaktionsproblem samt behovet av stöd under processen att bli självständig. Andra orsaksfaktorer under den andra kategorin är bland annat skolproblem, fysisk och psykisk välmående, rusmedelsanvändning samt brottsliga handlingar. Den tredje kategorin i sin tur innehåller orsaksfaktorer som bland annat ensamförsörjning, flyktingskap, brister i boende samt utkomstproblem. (Heikkinen 2007:27-30)

I Heikkinens (2007) undersökning kommer det fram att det finns samhällseliga faktorer både på mikro- och makronivån som inverkar på ökningen av klientantalet inom barnskyddets öppna vård. Att klientantalet har ökat kan möjligtvis tala om flera olika saker, bland annat om att tidigare problem bryter ut och kommer till synes under ungdomen eller att problem relaterade till ungdomen uppstår i en snabbare takt. Det kan även tala om att problem upptäcks effektivare i servicenätverket eller att det finns en lägre tröskel att kontakta barnskyddet än tidigare. Familjernas ekonomiska problem samt problem i uppfostringen eller de olika krav som unga upplever i både kontexten hem, skola och samhälle kan även vara anledningar till klientantalets ökning inom barnskyddets öppna vård. (Heikkinen 2007:22)

3.2.3 Frivillig stödpersonverksamhet inom barnskyddets öppna vård

I Finland ordnas frivillig stödpersonverksamhet inom barnskyddet både när det gäller barn och ungdomar. Det kan således vara fråga om antingen ett barn eller en ungdom som får en stödperson. I detta kapitel kommer jag dock att nämna endast ungdomar, även om samma principer gäller för barn, eftersom detta examensarbete handlar om ungdomar.

Stödpersonverksamheten inom barnskyddets öppna vård är planerad frivilligverksamhet som har som mål att främja ungdomars välmående. Verksamheten handlar om att ge konkret stöd åt den unga, att bry sig och bära ansvar. (Korhonen 2005: 7) Stödpersonen

fungerar som en personlig, vuxen vän för den unga inom barnskyddet och ger henne eller honom tid, stöd och närvaro som förmedlar att man bryr sig. Stödpersonen är en vuxen som den unga kan lita på och känna sig trygg med. (Korhonen 2005:5) Som stödperson inom barnskyddet kan fungera vem som helst som har fyllt 18 år och som verkligen har tid och vilja att stöda den unga. De som får en stödperson är oftast ungdomar i skolåldern och stödrelationen upphör senast då den unga fyller 18 år. I sådana fall då den unga är berättigad till barnskyddets eftervård kan stödrelationen dock fortsätta tills den unga fyller 21 år. (Korhonen 2005:17, 19)

Den frivilliga stödpersonverksamheten inom barnskyddet baserar sig på barnskyddslagen och verksamheten organiseras och styrs av kommunerna och några barnskyddsorganisationer. Stödrelationen baserar sig på en överenskommelse som den unga, föräldrarna, stödpersonen och barnskyddets socialarbetare tillsammans har gjort. Tillsammans kommer man överens om stödrelationens innehåll och målsättningar. En viktig del av stödpersonverksamheten ur stödpersonens synvinkel är samarbetet med socialarbetaren och den ungas föräldrar. Socialarbetaren har också ansvaret för att stöda och handleda stödpersonen under stödrelationen. Stödpersonerna utbildas ofta innan de blir stödpersoner för en ungdom men det finns inte bara ett enda rätt sätt att vara stödperson på. Som stödperson kan man använda de kunskaperna och färdigheterna som man har samlat åt sig under livet. (Korhonen 2005:9-10)

När en ungdom inom barnskyddet får en stödperson är orsaken ofta otillräckligt stöd från de vuxna som redan finns i den ungas liv. Det sociala nätverket som familjen har kan vara så litet eller svagt att det inte kan erbjuda den unga det stöd och den hjälp som skulle behövas. En stödperson kan behövas också på grund av att föräldrarna är trötta, att de har missbruksproblem eller problem med den mentala hälsan eller att familjen har ekonomiska svårigheter. Alltid behöver det nödvändigtvis inte vara fråga om problem som finns i den ungas familj. En ung person kan bland annat behöva en stödperson för att kunna bli mera självständig och börja ett eget liv. Att ordna en stödperson är dock inte alltid den rätta stödåtgärden inom barnskyddet. Om det till exempel finns en kris i familjen eller om man planerar att placera ungdomen utom hemmet, skall man helst inte använda stödpersonverksamheten som stödåtgärd. (Korhonen 2005:19-20)

Stödpersonen träffar den unga oftast två till fyra gånger i månaden enligt tider som man på förhand har kommit överens om. Det är ofta viktigt att träffarna sker regelbundet. (Korhonen 2005:22) När stödpersonen och den unga träffas får de själva komma överens om vad de skall göra, det kan till exempel handla om att man tillsammans går på bio eller teater, spelar eller lagar mat (Korhonen 2005:42). Det viktigaste är dock att stödpersonen ger den unga tid och närvaro (Korhonen 2005: 39). Korhonen (2005) skriver med hjälp av föräldraskapets rollkarta (fi. vanhemmuuden roolikartta) om olika roller som är typiska för en stödperson. Enligt Korhonen handlar stödpersonens roller om att vara en lyssnare för den unga, att ge kärlek, att göra tillsammans, att uppmuntra, att vara en livslärare, att sätta gränser och att diskutera. Eftersom ungdomar ofta har många funderingar och frågor gällande det självständiga livet och att bli vuxen, behöver hon eller han mångsidigt emotionellt stöd av stödpersonen. Många ungdomar behöver stödpersonens hjälp även i olika praktiska ärenden. Det är ändå viktigt att stödpersonen inte gör saker för den unga utan istället stöder och uppmuntrar henne eller honom att göra saker själv. (Korhonen 2005:40-47)

Stödpersonverksamheten i allmänhet har som mål att skapa sådan verksamhet som positivt kan påverka livet hos en människa som befinner sig i en svår livssituation. Meningen är att de positiva resultaten som kan uppnås via stödpersonverksamhet skulle vara bestående. (Lehtinen 1997:51) Frivilligt och professionellt hjälparbete har likheter då det gäller principerna och målen i arbetet. Man kan eller får dock inte ersätta professionellas arbete med frivilligverksamhet men däremot stöder och kompletterar det frivilliga arbetet det arbete som utförs av professionella inom den sociala branschen. Frivilligverksamhet har egenskaper som tydligt skiljer den åt från det hjälparbetet som de professionella utövar. Frivilligverksamhet handlar nämligen om arbete som man gör på fritiden och verksamheten utgår från en själv. Man får inte heller lön för frivilligt arbete. Den frivilliga hjälparen är således med i verksamheten som sin egen personlighet utan några professionella roller och utan lön. På grund av detta påminner frivilligverksamhet om det stöd och hjälp som man ofta får från personer som finns nära en, till exempel vänner. (Korhonen 2005:9)

3.3 Socialt stöd

Socialt stöd handlar om växelverkan mellan människor (Kumpusalo 1991:14). Med socialt stöd anses individens upplevelser av acceptans, respekt, anseende, omtanke samt positiv inställning som fås av olika källor för socialt stöd (Salmela 2006:30). Som begrepp är socialt stöd mångdimensionellt och upplevs svårt att definiera på grund av att begreppet anknyts med en stark subjektiv dimension som är erfarenhetsmässig. Flera forskare har under många år strävat efter att definiera begreppet socialt stöd men trots detta finns det ännu ingen entydig definition av begreppet. (Metteri & Haukka-Wacklin 2004:55) Även Ellonen (2008:48) konstaterar att socialt stöd inte kan definieras på ett enda sätt. Den mest framstående skillnaden mellan de olika definitionerna är begreppets omfattning (se Ellonen 2008:49). En del forskare koncentrerar sig endast på den emotionella sidan av socialt stöd medan andra utvidgar definitionen och tar med även olika materiella och kommunikativa inslag (Ellonen 2008:49). Många av definitionerna innehåller dock en uppfattning om socialt stöd som en central faktor med tanke på individens identitetsutformning. Socialt stöd ses centralt även då individen skall klara sig i krissituationer eller vänja sig vid olika förändringar. (se Metteri & Haukka-Wacklin 2004:55)

Cassel (1976) delar socialt stöd i primärt, sekundärt och tertiärt utgående från närheten som de sociala relationerna innehåller. Till den primära nivån hör familjen och andra som finns väldigt nära en. Till den sekundära nivån hör bland annat vänner och grannar medan bekanta och myndigheter hör till den tertiära nivån. (se Kumpusalo 1991:15) Socialt stöd kan således fås av både lekmän och professionella. Stödet som hör till den primära och den sekundära nivån består mestadels av hjälp som man får av lekmän medan stödet på den tertiära nivån ofta består av hjälp från de professionella. (Kumpusalo 1991:16) Stödpersonverksamheten är ett exempel på socialt stöd. Stödpersonverksamheten kan i samhällets hjälpsystem placeras mellan individens officiella nätverk, d.v.s. professionell hjälp och service, och naturliga nätverk. (Lehtinen 1994:13)

Att uppskatta, att bry sig, att lyssna och att lita är bland annat saker som kan höra till socialt stöd (Metteri & Haukka-Wacklin 2004:56). Olika former av socialt stöd kan en-

ligt Kumpusalo (1991) delas in i fem olika klasser. Dessa klasser är materiellt stöd, aktivitetsmässigt stöd, kunskapsmässigt stöd, emotionellt stöd samt psykiskt stöd. Socialt stöd kan således innefatta till exempel pengar eller saker, olika slags service eller rehabilitering, råd eller handledning, empati eller uppmuntring samt gemensam ideologi eller filosofi. De olika formerna av socialt stöd innefattar även objektiva och subjektiva aspekter. Kvaliteten på socialt stöd är mestadels en subjektiv upplevelse men man kan till exempel bedöma kvaliteten på materiellt stöd även med hjälp av volymen. (Kumpusalo 1991:14-15)

Harter (1985) har definierat socialt stöd som andra människors positiva inställning till individen. Enligt Harters (1985) definition kan socialt stöd vara både accepterande, emotionellt, bekräftande och instrumentellt. Betydelsen av socialt stöd varierar mellan olika sociala relationer. Människor som står nära individen och är viktiga, är av större betydelse än andra då det är frågan om socialt stöd och dess källa. Betydelsen samt funktionen av socialt stöd som fås av nära och viktiga människor kan dock variera och vara olika för olika individer. (se Salmela 2006:29) Vidare delar Harter (1985) socialt stöd i villkorligt och ovillkorligt stöd. Villkorligt socialt stöd är inget positivt stöd eftersom individen är tvungen att ändra sitt autentiska jag för att kunna få acceptans. Ett högt villkorligt stöd talar om låg acceptans och uppmuntran och det kan ha allvarliga konsekvenser som stör utvecklingen under ungdomen. Villkorligt socialt stöd stöder inte den normativa utvecklingen under ungdomen och om den unga under en längre tid utsatts för villkorligt stöd kan det bland annat leda till sämre självrespekt och negativa känslor. I skillnad till villkorligt socialt stöd kan ovillkorligt socialt stöd i sin tur leda till positiva följder. Ovillkorligt socialt stöd handlar om stöd som är fri från krav och villkor. Det är stöd som på bästa sätt visar individens värde som människa. Genom ovillkorligt socialt stöd minskar individens behov av yttre acceptans och hon upplever sig själv vara älskad och accepterad så som hon är. (se Salmela 2006:30-33)

När man studerar barns och ungdomars upplevelser av socialt stöd använder man ofta en mera utvidgad definition av begreppet än vad man gör i forskning med vuxna. Forskningar som behandlar barns och ungdomars upplevelser baserar sig ofta på Tardys (1985) definition av socialt stöd. (Ellonen 2008:49) Tardy (1985) tar upp olika aspekter

av socialt stöd inom forskning. Dessa aspekter handlar om sociala stödets riktning (att ta emot och att ge), tillgänglighet, kvalitet och utvärdering, innehåll samt nätverk. Tardy (1985) menar att socialt stöd innefattar fyra olika former av stöd. Dessa är emotionellt, instrumentellt och informativt stöd samt värdering. Emotionellt stöd innefattar empati, tillit och omtanke. Instrumentellt stöd i sin tur handlar om att man hjälper genom att ge någonting konkret eller icke konkret. Det kan vara frågan om att man till exempel lånar pengar eller ger sin tid åt någon. Informativt stöd består av råd medan värdering hänvisar till evaluerande respons vilket enligt Tardy (1985) kan betyda att man till exempel ger beröm för ett arbete gott gjort. (Tardy 1985:188-189)

Socialt stöd – dess tillgänglighet och mottagande – kan ha en inverkan på hur individen klarar sig och vilka sätt hon använder sig av för att klara sig. Betydelsefullt är att människan vet och är säker på att hon får hjälp vid behov. Då individen vet att det finns socialt stöd att få, upplever hon sällan olika situationer stressande. Socialt stöd förstärker även människans sätt att klara sig och sättet att använda stödet. Detta innebär att individen upplever sig inte vara lika sårbar i belastande situationer. (se Metteri & Haukka-Wacklin 2004:55) Även Nestmann & Hurrelmann (1994) konstaterar att socialt stöd från individens sociala nätverk kan ha positiv inverkan under stressande situationer och stödet kan hjälpa individen att bättre klara sig, såväl under vuxenlivet som under ungdomen. Socialt stöd kan också skydda individen och främja välbefinnandet genom att bland annat förmedla att individen är uppskattad, älskad och förstådd. Detta gynnar självkänslan och självsäkerheten under ungdomen och ger den unga en känsla av värdefullhet samt trygghet. Dessa faktorer hjälper att upprätthålla, skydda och främja hälsan hos den unga. (Nestmann & Hurrelmann 1994:5)

3.4 Empowerment

Empowerment är ett populärt begrepp som i dagens samhälle används i många olika sammanhang. Ännu finns det tyvärr ingen bra och lämplig översättning på svenska, och på grund av detta används oftast det engelska begreppet. Termen empowerment lanserades i USA på 1970-talet och själva empowerment-ideologins utveckling kan spåras

tillbaka till 1960- och 1970-talet. (Askheim & Starrin 2007:9-10, Moula 2009:19) Huvudsakligen har empowerment sina rötter i tre historiska traditioner. Dessa är kritisk socialteori, organisationsteorier och socialpsykologiska teorier. (Mahlakaarto 2010:25) Enligt Adams (2003) ligger rötterna av empowerment-tänkandet till en del i självhjälp. I detta sammanhang beskriver Adams (2003) självhjälp som en process, grupp eller organisation som omfattar att människorna samlas eller delar med sig en erfarenhet eller ett problem. Genom detta eftersträvas individuell och/eller gemensam nytta. (Adams 2003:19) Begreppet självhjälp förekommer även i Moulas (2009) text. Moula (2009:19) konstaterar att begreppet ”hjälp till självhjälp” används ibland då det är frågan om empowerment.

Termen empowerment innehåller ordet *power* som har både betydelsen styrka, makt och kraft. De i sin tur är begrepp som hänvisar till människans innersta önsksningar; individen vill känna sig stark och kraftfull och ha kontroll över sitt eget liv. Enligt Askheim & Starrin (2007) för ordet empowerment tankarna till företeelser och egenskaper som till exempel självtillit, socialt stöd, delaktighet och kompetens. (Askheim & Starrin 2007:9) Empowerment är också ett begrepp som betonar vikten av att ge stöd åt personer som befinner sig i en utsatt situation. Det betonar även vikten av att se individen som aktör i sitt eget liv. (Askheim & Starrin 2007:12) Även Siitonen (1999:118) konstaterar att människan ses inom empowerment-teorin som en aktiv, kreativ och fri aktör som konstant sätter mål för sig själv i sin egen livsprocess. Enligt Kaplan et al. (2009) är empowerment även ett begrepp som kan anknytas till barnskyddet. Empowerment är viktigt speciellt då det är frågan om ungdomar som är klienter inom barnskyddet. För en empowered ungdom är det lättare att förflytta sig till vuxenlivet. (Kaplan et al. 2009:133, 149-150)

Enligt Räsänen (2006) innebär empowerment att individen har kontroll över sitt eget liv och att hon eller han litar på sina egna handlingsförmågor. Det innebär även att individen kan känna igen och utveckla sin styrka att handla i olika situationer. Individen har också kunskap och möjlighet att göra sina egna val och handla utan att vara beroende av andra människor. (Räsänen 2006:11) Empowerment uppstår då möjligheten av empowerment och det som möjliggör empowerment möts i vardagen. Räsänen (2006) konsta-

terar att empowerment-processen är en personlig, social och andlig process som uppstår ur relationen mellan individen och omgivningen och som innebär en inre känsla av kraft. Individen har då medvetet bland annat satt egna mål i livet och har tilltro till att målen är nåbara. (Räsänen 2006:102) Empowerment hänvisar till en process som har positiv inverkan på individens och gruppens förutsättningar att påverka sin livssituation då det gäller personliga, sociala, ekonomiska och politiska faktorer (Räsänen 2006:79).

Räsänen (2006) konstaterar att empowerment har olika uppgifter sett ur olika synvinklar. Ur socialiseringens synvinkel har empowerment som uppgift att främja skaffandet av positiva betydelseupplevelser och personlig harmoni. Sett ur helhetspersonligsynvinkel har empowerment som uppgift att främja individens kommunikations- samt handlingsförmåga. Detta innebär att empowerment främjar individens förmåga att delta i skapandet av samförstånd och förmåga att samtidigt försvara sin identitet. Ur perspektivets synvinkel i sin tur har empowerment som uppgift att främja intentionalitet och individens förutsättningar att iaktta möjligheter. (Räsänen 2006:27)

Siitonen (1999) har utgående från vetenskaplig litteratur kommit fram till en definition av empowerment. För det första konstaterar Siitonen (1999) att empowerment utgör en process. Det är en process som utgår från individen själv; en person kan inte göra en annan person empowered. Individen blir således inte empowered med tvång som kommer utifrån eller som resultat av någon annans beslut. Empowerment är en process eller kedja av händelser som dock kan vara beroende av omständigheterna i den omgivningen där individen befinner sig. På grund av detta faktum kan det vara lättare för individen att bli empowered i en viss omgivning; det kan alltså vara mera sannolikt att individen blir lättare empowered i omgivning A jämfört med omgivning B. Faktorer som bland annat gör empowerment-processen sannolikare är hur trygg individen upplever att atmosfären är eller hur stor frihet individen har att själv välja. För det andra konstaterar Siitonen att en empowered människa har hittat sina egna resurser. Det finns inga tvång riktade mot individen utifrån och individen kan själv bestämma över sig själv och sina angelägenheter. Individen har under empowerment-processen blivit empowered utgående från sig själv. (Siitonen 1999:93)

Vidare förklarar Siitonen (1999) hur empowerment hos individen är beroende av utomstående faktorer. Siitonen (1999) konstaterar att empowerment-processen är en process som utgår från själva individen och som är kopplad till individens egen vilja och egna målsättningar samt individens tro på sina egna möjligheter och syn på sig själv. De föreställningarna som individen har om sig själv och sina möjligheter, är i sin tur relaterade till den sociala interaktionen. Föreställningarna byggs nämligen upp via den sociala interaktionen med medmänniskor. Således har även andra människor, omständigheter och sociala konstruktioner en inverkan på individens empowerment-process. (Siitonen 1999:117-118)

Siitonen (1999) har kommit fram till att empowerment-teorin består av fem olika premisser. Tillsammans utformar dessa premisser teorin om människans empowerment. Siitonen (1999) konstaterar att empowerment för det första är en personlig och social process, som även har kommit fram i de ovan stående styckena. Empowerment utgår alltså från själva individen men omgivningen spelar en roll i hur processen lyckas. För det andra är empowerment en process som anknyts med målsättningar, föreställningar om förmågor, kontextföreställningar samt emotioner och de interna relationerna mellan alla dessa. För det tredje har empowerment en inverkan på i vilken grad individen förbinder sig; empowerment leder till stark förbindelse medan disempowerment leder till svag förbindelse. För det fjärde spelar empowerment en positiv roll i individens välmående. För det femte är empowerment inget beständigt tillstånd; om det sker förändringar i omständigheterna kan känslan av empowerment minskas hos individen. (Siitonen 1999:161-165)

I följande diskuteras olika delprocesser som enligt Siitonen (1999) kan möjliggöra empowerment hos individen. Dessa delprocesser ingår i de ovan nämnda målsättningar, föreställningar om förmågor, kontextföreställningar samt emotioner och utgör en viktig del av empowerment-teorin i detta examensarbete.

3.4.1 Empowermentfrämjande delprocesser

Enligt Siitonen (1999) är olika delprocesser centrala då det är frågan om empowerment och individens möjlighet att bli empowered. Det finns fyra olika kategorier som innefattar dessa betydelsefulla delprocesser. Kategorierna är *målsättningar*, *föreställningar om förmågor*, *kontextföreställningar* samt *emotioner*. Siitonen (1999) konstaterar att man dock skall förstå att de olika delprocesserna är teoretiskt signifikanta och i praktiken kan de i olika kontexter påverka individer på olika sätt. Delprocesserna i empowerment-teorin är även relaterade till varandra vilket innebär att en viss delprocess kan vara signifikant med tanke på några andra delprocesser. (Siitonen 1999:118-119)

Målsättningar spelar en central roll i människans vardag; då människan handlar, strävar hon alltid mot en målsättning (se Siitonen 1999:119). Delprocesserna som är betydelsefulla med tanke på empowerment, och som kan klassas under målsättningar-kategorin, är *önskvärda tillstånd i framtiden*, *frihet* samt *värderingar*. För att empowerment skall vara möjligt, måste människan kunna fritt skapa sig själv drömmar för framtiden. För att man skall uppnå de större målen i livet måste man oftast först uppnå de mindre delmålen som finns under vägen. När man uppnår ett mindre mål i sitt liv frigörs nya resurser som kan användas för att igen uppnå ett nytt mål. På detta sätt finns det ett samband mellan mål i livet och empowerment hos individen. Målen som människan sätter för sig själv måste vara realistiska eftersom de målen sannolikt uppnås, och då är det även lättare att uppnå empowerment. (Siitonen 1999:119, 122) På vägen mot empowerment är även friheten viktig. Friheten i denna kontext handlar om autonomi, självbestämmanderätt, frivillighet och friheten att själv välja. Då individen har möjlighet att själv bestämma, möjliggörs även empowerment. (Siitonen 1999:124-125) Enligt Maslow (1968) har individen förmåga och vilja att göra positiva val om hon har friheten att välja i en trygg, accepterande och uppskattande atmosfär (se Siitonen 1999:124). Empowerment hos individen är även relaterad till värderingar. En empowered individ har upplevt värden av friheten att välja och rättigheten att själv bestämma över sitt eget liv. (Siitonen 1999:129)

Föreställningar om förmågor –kategorin innehåller enligt Siitonen (1999) delprocesser som *jaguppfattning* (självbild, självkänsla, identitet), *självförtroende och självrespekt*, *effektivitetsföreställningar* och *självreglering* samt *ansvar*. Dessa är betydelsefulla i

empowerment-processen och därigenom även viktiga för individens välmående. Jaguppfattningen, som individen har, påverkar empowerment-processen. Uppfattningen har en inverkan på hurdana förväntningar individen har inför framtiden och hur hon bedömer sina egna resurser i relation till dessa förväntningar. (Siitonen 1999:129-130) Det finns tre centrala faktorer som ur empowerment-perspektivet är viktiga då det är frågan om individens självbild. Betydelsefullt är hur individen uppfattar bilden som andra människor har av henne eller hurdan hon tror att andra människor vill att hon skall vara. Betydelsefulla är även individens tankar om hurdan hon själv skulle vilja vara och hur framtiden kommer att se ut. Dessa två faktorer har en inverkan på hurdan den verkliga självbilden hos individen blir. Den verkliga självbilden byggs upp i synnerhet genom respons i interaktionssituationer och har en viktig roll i empowerment-processen. (Siitonen 1999:132) Förutom självbilden är även självkänslan en resurs för individen under empowerment-processen och det finns ett samband mellan empowerment och självkänsla; en empowered individ har en förbättrad självkänsla (se Siitonen 1999:134).

En empowered människa har även självförtroende och självrespekt. Omgivningen spelar ofta en central roll i skapandet av självförtroende och –respekt hos individen. I en omgivning som möjliggör empowerment, har individen möjlighet att betrakta och utvärdera sig själv och diskutera med pålitliga människor i en atmosfär som är bland annat trygg och öppen. Då människan upplever atmosfären som accepterande och uppskattande, vågar hon ta risker. När hon sedan lyckas, skapas starkare självförtroende vilket i sin tur kan leda till högre självrespekt. (Siitonen 1999:136-138) Effektivitetsföreställningar och självreglering har även en inverkan på individens empowerment. Individens föreställningar om sina förmågor och sin effektivitet anknyts med de valen som hon gör. Viktigt med tanke på empowerment är att individen tror på sig själv och sina möjligheter att uppnå ett mål. Genom självreglering kan individen handla på ett sätt som hjälper henne att uppnå sitt mål. (se Siitonen 1999:139-140) Medan individen handlar måste hon också bära ansvar. Enligt Siitonen (1999) finns det ett samband mellan empowerment och att bära ansvar både för personligt och gemensamt välmående. Således främjas empowerment-processen av att individen tar och bär ansvar. Att bära ansvar hjälper till att skapa mening i livet. (Siitonen 1999:141-142)

För att människan skall kunna bli empowered måste det finnas en kontext som stöder individens handlingar och möjliggör empowerment. Det är väsentligt att individen själv

upplever att kontexten är bland annat trygg, konfidentiell och stödjande. De positiva upplevelser som individen får är betydelsefulla då det gäller bland annat upplevelser av respekt och acceptans. Dessa upplevelser i sin tur är relaterade till empowerment. Delprocesser som enligt Siitonen (1999) hör till kontextföreställningar-kategorin, och som kan anses vara betydande i detta examensarbete, är *acceptans, uppskattning, tillit samt respekt, atmosfär, handlingsfrihet* och *autenticitet* som innebär att individen skaffar sig äkta upplevelser i äkta livskontexter. (Siitonen 1999:143, 149) Empowerment-processen främjas av att individen upplever acceptans och känner sig välkommen. Det skall även finnas respekt, uppskattning och tillit i växelverkan för att individen skall kunna bli empowered. (Siitonen 1999:144) En förutsättning för empowerment är särskilt ömsesidig respekt och tillit (se Siitonen 1999:145). Allt detta kan i sin tur påverka atmosfären i en relation. Då atmosfären bland annat är trygg, öppen och uppmuntrande finns det bättre förutsättningar för individen att bli empowered. En positiv atmosfär kan hjälpa individen att förutse händelser och lita på sina egna möjligheter på vägen mot målsättningar, vilket även är viktigt med tanke på individens empowerment. (Siitonen 1999:145-146) Individens handlingsfrihet kan också relateras till empowerment. Människans känsla av egen kontroll påverkar bland annat hennes tilltro till sina egna förmågor att klara sig i olika, även svåra, situationer. För att nya resurser hos människan skall frigöras, är det viktigt att hon själv kan påverka sina framtida handlingar. (Siitonen 1999:148)

Emotioner spelar en roll då människan utgående från sina utgångspunkter skaffar sig en uppfattning om sina egna möjligheter att sätta och uppnå mål i livet. Emotionerna förmedlar hurdan kontexten, där individen befinner sig, är. Inom empowerment-teorin innehåller emotioner-kategorin enligt Siitonen (1999) följande delprocesser: *reglerande och energiskapande verksamhet, positiv laddning, hoppfullhet, att lyckas och att misslyckas* samt *etik*, som i detta sammanhang syftar till att lyssna på individen och höra dennes röst. (Siitonen 1999:151-152) Emotioner kan hjälpa individen att klara sig i förhållanden som förändras. De kan erbjuda individen kunskap om växelverkan mellan individen och omgivningen samt stödja verksamheten som syftar till ett önskat resultat. Positiv laddning och hoppfullhet är även betydelsefulla i empowerment-processen eftersom de möjliggör nya resurser hos individen. Positiv laddning ger energi och skapar entusiasm medan hoppfullhet handlar om att inte ge upp och att ha optimistiska tankar framför det kommande. Det krävs bland annat en trygg och uppskattande atmosfär för att positiv laddning skall uppstå. (Siitonen 1999:152-154) Förutom positiv laddning och

hoppfullhet, är känslan av att lyckas viktig i empowerment-processen. Siitonen (1999) konstaterar att upplevelser av att lyckas är ytterst värdefulla för individen i empowerment-processen. För att samla in dessa upplevelser, skall individen tro på sig själv och sina handlingar. I en trygg atmosfär kan även misslyckande bidra till empowerment; ett misslyckande kan nämligen också vara ett tillfälle att lära sig någonting. (Siitonen 1999:154)

4 METOD OCH UPPLÄGGNING AV UNDERSÖKNINGEN

I detta kapitel behandlas forskningsmetoden som jag har använt mig av. I kapitlet kommer även fram hur jag har gått till väga för att hitta respondenter, hur jag har genomfört den empiriska undersökningen samt hur jag har bearbetat materialet som jag har samlat in. Även tillförlitlighet och generaliserbarhet samt etiska aspekter behandlas i detta kapitel.

4.1 Metodval

De olika metoderna som i en undersökning kan användas för att samla in material är de kvalitativa metoderna och de kvantitativa metoderna. Kvalitativa metoder är öppna och flexibla och passar bra i situationer då man vill utveckla ny kunskap samt djupare förståelse. Kvantitativa metoder i sin tur är mer strukturerade vilket medför att de passar bäst i situationer då man vill beskriva omfattningen av ett fenomen. (Jacobsen 2007:15) För att kunna utveckla förståelse för hur ungdomarna inom barnskyddet upplever stödpersonrelationen, har jag valt att använda mig av kvalitativa metoder för att samla in material för mitt examensarbete.

Hirsjärvi et al. (2007) konstaterar att skildring av det verkliga livet är utgångspunkten för den kvalitativa undersökningen. Typiskt för den kvalitativa undersökningen är att forskaren använder sig av metoder som för fram respondentens röst och synvinkel. Sådana metoder kan till exempel vara intervjuer eller deltagande observationer. (Hirsjärvi et al. 2007:157, 160) Även Larsson (2005) konstaterar att forskaren via kvalitativa forskningsmetoder försöker nå kunskap om individens subjektiva upplevelser. Detta görs utifrån individens egna ord, uttryck och meningsbeskrivningar. (Larsson 2005:92) Jag har gjort en kvalitativ undersökning eftersom jag med undersökningen syftar till att få fram den ungas egna, subjektiva upplevelser om stödrelationen och stödpersonen. Den kvalitativa undersökningen hjälper mig således att föra fram den ungas röst.

Insamlandet av kvalitativa data innebär att man som undersökare försöker samla in materialet på ett så öppet sätt som det bara går; respondenten skall få uttrycka sig på sitt eget sätt. Detta innebär att respondenten förmedlar sin individuella och unika förståelse av en situation vilket leder till att de data som man samlar in lämpar sig väl för att skildra det unika hos en respondent. I kvalitativa metoder framhävs också närhet mellan forskaren och respondenten vilket ofta möjliggörs genom långa samtal eller observationer. Kvalitativa metoder kännetecknas även av flexibilitet vilket betyder att det under undersökningens gång finns möjlighet till att förändra problemställning, undersökningsuppläggning, datainsamlingsmetod eller analys. Allt detta tillsammans -öppenhet, nyansrikedom, närhet och flexibilitet- gör att kvalitativa undersökningar ofta har hög intern validitet. Detta betyder att respondentens konstruktion av verkligheten kommer fram vilket innebär att den riktiga förståelsen av ett fenomen eller en situation förs fram. (Jacobsen 2007:48–51)

De kvalitativa metoderna kräver tid och resurser vilket leder till att man ofta har få respondenter (Jacobsen 2007:51). Det är inte heller meningen att med hjälp av kvalitativa forskningar sträva efter statistiska generaliseringar. Istället har man som syfte att bland annat skildra ett visst fenomen. På grund av detta är informationen som respondenten delar med sig i princip viktigare än antalet av respondenter. (Tuomi & Sarajärvi 2009:85) Då jag har valt att använda mig av en forskningsmetod med kvalitativ ansats är jag medveten om att jag inte kan sträva efter generaliseringar men istället har jag möjlighet att mera djupgående skildra respondenternas tankar om och erfarenheter av stödpersonverksamheten. Jag är således intresserad av att ta reda på hur respondenterna upplever sin värld, med andra ord hur de upplever stödpersonverksamheten (Bell 2006:17).

4.2 Insamling av data

De vanligaste metoderna för datainsamlingen inom de kvalitativa forskningsmetoderna är öppen intervju, observation och källstudie. Den öppna intervjun handlar om att undersökaren och den som blir undersökt har ett tema som de samtalar om. Det material

som då skapas är ord, meningar och berättelser. Observation i sin tur handlar om att undersökaren samlar in information genom att studera vad människor gör i olika situationer och antecknar det som hon/han observerat. Källstudier kan också användas för att samla in data. Då använder undersökaren sig av ord, meningar och berättelser som andra har samlat in eller nedtecknat. Det kan till exempel vara fråga om offentliga dokument, årsberättelser eller dagböcker. (Jacobsen 2007:92, 108, 112-113)

Jag har valt att för mitt examensarbete samla in data med hjälp av individuella intervjuer. När man väljer att för sin undersökning samla in material med hjälp av intervjuer gör man detta av någon anledning. Man har alltså någon orsak eller några orsaker varför man vill intervjua individer. Hirsjärvi et al. (2007) tar upp olika faktorer som leder till att man som forskare ofta väljer att genomföra intervjuer. För det första vill man poängtera att människan är ett subjekt i intervjusituationen. Människan som deltar i undersökningen är en aktiv part som skall ges möjlighet att så fritt som möjligt föra fram saker som berör henne eller honom. Det kan även hända att respondenten berättar mera om sig själv och intervjutemat än forskaren på förhand hade tänkt sig. Enligt Hirsjärvi et al. (2007) kan en orsak till att forskaren väljer att genomföra intervjuer även vara att det är svårt att veta hurdana svaren kommer att bli då det är fråga om ett fenomen som inte mycket har forskats i. Under en intervjusituation är det också möjligt för intervjuaren att klargöra de svaren som man får eller att fördjupa de kunskaper som respondenten förmedlar. Forskaren kan bland annat ställa olika tilläggsfrågor vid behov. (Hirsjärvi et al. 2007:200)

Enligt Jacobsen (2007:93) lämpar den öppna intervjun sig bäst då relativt få enheter undersöks, då man är intresserad av vad människor säger och då man är intresserad av att veta hur människor tolkar och förstår ett visst fenomen. Graden av öppenheten kan variera mellan intervjuer men oftast är den öppna intervjun till en viss grad strukturerad. Intervjuaren kan till exempel ha en lista, en intervjuguide, över de olika teman som skall behandlas under intervjun. Prestruktureringen behöver inte innebära att datainsamlingen blir mindre öppen utan med hjälp av struktureringen kan man lägga tyngdpunkten på vissa aspekter av intervjun. Struktureringen hjälper även undersökaren bland annat att i ett senare skede analysera materialet. (Jacobsen 2007:95–96) Jag har utarbetat en inter-

vjuguide (bilaga 9) som innehåller de olika teman och frågorna som jag under intervjuerna tog upp med respondenterna och diskuterade. Då jag har utarbetat intervjuguiden har jag haft hjälp av teorin i examensarbetet. Speciellt teorin om empowermentfrämjande delprocesser upplever jag som viktigt stöd för att alla kunna undersöka empowerment hos respondenterna.

Intervjuer kan genomföras antingen i en naturlig eller i en onaturlig miljö. En naturlig miljö är en miljö som respondenten känner väl medan en onaturlig miljö är en obekant plats för respondenten, till exempel forskarens arbetsrum. En onaturlig miljö kan också vara ett neutralt rum som varken forskaren eller respondenten är bekant med. (Jacobsen 2007: 97) Jag har utfört intervjuerna både i en naturlig och i en neutral miljö. Den ena intervjun gjordes hemma hos respondenten och den andra intervjun gjordes i ett skilt studierum på ett bibliotek. Då jag valde intervjumiljöerna utgick jag ifrån och respekterade respondenternas önskemål. Ett viktigt kriterium var också att intervjumiljöerna skulle vara lugna och ostörda.

Enligt Jacobsen (2007:99) bör intervjuerna spelas in på band om det är möjligt. Jag använde mig av bandspelare under intervjuerna och med respondentens tillåtelse spelade jag in hela intervjun. På detta sätt kunde jag under intervjuerna ägna min uppmärksamhet åt det respondenten sade och jag har också kunnat efteråt kontrollera vad respondenten ordagrant har sagt. Vidare har inspelningarna även varit till hjälp i analysen av materialet. Då jag har spelat in intervjuerna har jag också i examensarbetet kunnat använda exakta citat från intervjuerna. (Bell 2006:165)

4.3 Urval av enheter

Enligt Jacobsen (2007) styrs urvalet av enheter utifrån syftet med undersökningen, med andra ord typen av information som man vill samla in. I detta fall hänvisar enheter till respondenter i detta examensarbete, d.v.s. ungdomar som jag har intervjuat. Det finns flera urvalskriterier och ett av dem är information. Detta innebär att man väljer ut enhet-

er som man antar att kan ge mycket och värdefull information. Det kan till exempel vara fråga om människor som har mycket kunskap om det man studerar. (Jacobsen 2007:121–123) Även enligt Tuomi & Sarajärvi (2009) skall urvalet av enheter i en kvalitativ undersökning motsvara syftet. Således skall respondenterna till exempel själva ha erfarenhet av det som undersöks. (Tuomi & Sarajärvi 2009:85–86) Eftersom jag har strävat efter att få fram den ungas erfarenheter av stödpersonverksamheten, valde jag att intervjua ungdomar som hade haft en stödperson under en längre tid, d.v.s. i över ett halvt år. På grund av detta kunde jag anta att respondenterna har mycket kunskap och värdefull information om stödpersonverksamheten ur sin egen synvinkel. Jag hittade respondenterna via Specialvårdorganisationernas förbund EHJÄ rf. Processen av att söka och hitta respondenter beskrivs närmare i följande kapitel.

4.4 Genomförande av den empiriska undersökningen

Efter att jag hade funderat över och valt ämnet för mitt examensarbete, kontaktade jag Specialvårdorganisationernas förbund EHJÄ rf. Meningen var att fråga bland annat om eventuell tidigare forskning inom ämnet. Kontakttagningen resulterade dock i att jag blev inbjuden till EHJÄs huvudkontor i Helsingfors för att diskutera mera om mitt examensarbete. EHJÄs verksamhetsledare samt organisationssekreterare visade sitt intresse för mitt ämnesval och de konstaterade att de kunde hjälpa mig med att hitta respondenter för mitt examensarbete. På detta sätt blev mitt examensarbete ett projekterat arbete som har gjorts i samarbete med EHJÄ rf.

Specialvårdorganisationernas förbund EHJÄ rf är en nationell barnskyddsorganisation som är grundad år 1983. EHJÄ rf har som mål att tillsammans med kommunerna och medlemsorganisationerna skapa nya och fungerande modeller inom barnskyddet. Tyngdpunkten i EHJÄs arbete ligger på eftervården inom barnskyddet, ordnandet av stödboende för unga invandrare samt utbildningen av frivilliga stödpersoner för barnskyddets behov. EHJÄ rf har ordnat stödpersonutbildning sedan år 1989 och utbildningen sker i samarbete med den beställande kommunen eller organisationen. EHJÄs huvudkontor ligger i Helsingfors men verksamhet finns även i bland annat Vasa och Karleby. Medlemsorganisationer i EHJÄ rf är Auta Lasta ry, Barnavårdsföreningen i Fin-

land rf, Nuorten Tukikodit ry, Nuorten Ystävät ry, Rädda Barnen rf, Perhekuntoutuskeskus Lauste ry samt SOS-Barnby. (EHJÄ rf. 2011)

Efter att min plan för examensarbetet var godkänd av Etiska rådets arbetsutskott i Arcada i januari 2011, kunde jag påbörja sökningen efter respondenter. För att hitta respondenter, kontaktade både EHJÄs organisationssekreterare och jag olika kommuner runt om i Finland. Sammanlagt kontaktades 18 kommuner av vilka de flesta var EHJÄs samarbetskommuner. Från flera kommuner svarades det att det inte fanns passande ungdomar som jag kunde intervjua. I några kommuner var socialarbetare för upptagna med sina arbetsuppgifter för att kunna hjälpa till och från några kommuner kom det aldrig något svar tillbaka trots flera kontaktförsök. Sist och slutligen hjälpte fem socialarbetare i olika kommuner till att hitta respondenter.

Två av kommunerna krävde först en ansökan om forskningslov (bilaga 2) innan jag kunde skicka iväg breven till respondenterna (bilaga 6). Efter att min ansökan om forskningslov hade blivit godkänd, skickade jag breven till respondenterna till socialarbetaren i kommunen som i sin tur skickade dem vidare till eventuella respondenter. Detta gjordes för att skydda ungdomarnas identitet. I tre av kommunerna krävdes ingen ansökan om forskningslov. Socialarbetare tog direkt kontakt med antingen ungdomen eller den ungas stödperson för att fråga om intresse att delta i en examensarbetsintervju angående stödpersonverksamheten inom barnskyddets öppna vård. I de fallen där stödpersonen kontaktades först, kontaktade stödpersonen den unga.

Sammanlagt frågades 12 potentiella ungdomar i olika kommuner. I breven till respondenterna bad jag ungdomarna att kontakta mig antingen via e-post eller via telefon om de blev intresserade av att delta i undersökningen. I breven hade jag skrivit ett sista datum för kontakttagandet. Ungdomarna hade ca två veckor tid att kontakta mig ifall de ville delta i intervjun. När tiden gick ut hade ingen av dem, som fick ett brev, kontaktat mig. Socialarbetaren i en kommun, dit jag hade skickat brev till respondenter, lovade ännu att ringa ungdomarna i fråga. På detta sätt hittades slutligen två respondenter som jag vidare kontaktade för att komma överens om tid och plats för intervjuerna. Senare kom det dock fram att dessa respondenter tyvärr inte uppfyllde de kriterierna som jag hade angående stödrelationens längd. Båda stödrelationerna hade varat under ett halvt år

och på grund av detta bestämde jag mig för att utelämna dessa respondenter från detta examensarbete.

Tre respondenter hittades genom att socialarbetaren direkt tog kontakt med den unga eller med stödpersonen. Efter att socialarbetaren gav kontaktuppgifter till mig, kunde jag själv kontakta den unga eller stödpersonen och berätta mera om intervjun och syftet med mitt examensarbete. I alla tre fall kontaktade jag sist och slutligen den unga själv och kom överens om tid och plats för intervjun. En av respondenterna återkallade dock sitt deltagande i sista minuten och på grund av detta intervjuade jag slutligen två ungdomar. Sammanlagt varade sökningen efter respondenter i sju månader.

Jag samlade in materialet under sommaren och i början av hösten 2011. Den ena intervjun utfördes hemma hos respondenten medan den andra intervjun utfördes i ett skilt studierum på ett bibliotek. De båda intervjuerna tog ca 40 minuter. Under intervjuerna använde jag intervjuguiden (bilaga 10) och diskuterade de olika teman och frågorna med respondenten. Jag var dock tvungen att också ställa några preciserande frågor för att få en klarare bild av det som respondenten berättade. Under de båda intervjuerna använde jag en bandspelare för att kunna samla in alla de viktiga erfarenheterna och tankarna som respondenten delade med sig. Dessutom hade jag även anteckningsredskap med mig. Innan intervjuerna påbörjades, skrev respondenterna under formulären om informerat samtycke (bilaga 8) och genom detta gav mig som forskare lov att använda en bandspelare under intervjun och att använda det insamlade materialet från intervjun i mitt examensarbete.

4.5 Bearbetning, analys och tolkning av insamlade material

I den kvalitativa analysen är renskrivning av rådata - i detta fall intervjuer - det första som man skall göra (Jacobsen 2007:136). Således har jag efter de utförda intervjuerna transkriberat materialet som jag har samlat in med hjälp av bandspelaren. Att transkribera intervjuer är ett omfattande men nödvändigt arbete. En bra analys av kvalitativa data förutsätter nämligen att intervjuerna transkriberas. (Jacobsen 2007:139)

Det finns olika sätt att analysera kvalitativa data. Med tanke på detta tar Jacobsen (2007:135) upp tre olika metoder; innehållsanalys, narrativ analys samt kontextuell analys. Jag valde att analysera mitt material med hjälp av innehållsanalysen eftersom den lämpar sig bland annat i situationer då man skall analysera tal och intervjuer (se Tuomi & Sarajärvi 2009:103). Innehållsanalys handlar om textanalys och man strävar efter att i ord skildra innehållet i dokumentet. Med hjälp av innehållsanalysen letar man efter olika bemärkelser i texten och strävar efter att skapa en klar skildring av det undersökta fenomenet. (Tuomi & Sarajärvi 2009:104, 106, 108) Med hjälp av innehållsanalysen delar man materialet in i teman eller kategorier och efter detta försöker man hitta samband mellan de olika kategorierna. Meningen är att man tolkar texten som förklaringar om de faktiska förhållanden som råder (Jacobsen 2007:135, 139). Jag valde att använda mig av innehållsanalysen för att få en klar skildring av det som respondenterna delade med sig. Innehållsanalysen hjälpte mig också att analysera materialet på ett systematiskt sätt (se Tuomi & Sarajärvi 2009:103).

Innehållsanalysen börjas med uppdelning av texten i ett antal teman eller problemställningar. Genom detta strävar man efter att förenkla komplicerade, detaljerade och omfattande data. Då texten delas upp möjliggörs även jämförelse av texter från olika intervjuer. (Jacobsen 2007:139–140) Om forskaren redan i intervjuskedet har utgått från en intervjuguide med olika teman kan dessa teman användas för att dela upp materialet (Tuomi & Sarajärvi 2009:93). Då jag har delat upp materialet i kategorier har jag utgått från de olika temana i min intervjuguide. Efter att man har kategoriserat materialet skall man enligt Jacobsen (2007:139) fylla kategorierna med innehåll genom att välja ut citat ur intervjuerna. Jag fyllde således kategorierna med citat ur intervjuerna. Jag valde citat som hörde ihop med kategorierna och som jag ansåg att på bästa sätt belyste innehållet i kategorierna. Efter detta jämförde jag intervjuerna med varandra och sökte efter skillnader och likheter. Jag sökte även efter förklaringar till dessa skillnader och likheter i materialet. (Jacobsen 2007:139)

Efter analysskedet har jag tolkat resultatet. Tolkning av resultatet innebär att man placerar in resultatet från en undersökning i ett större sammanhang. Detta kan göras genom jämförelse eller genom att använda teorier. Det handlar om två olika sätt som komplet-

terar varandra. Jämförelse innebär att forskaren jämför resultaten från sin egen undersökning med resultaten från andra undersökningar. Att använda teorier i sin tur innebär att forskaren tolkar resultatet utgående från teorin i sin undersökning. Teorin hjälper forskaren att placera in fynden i ett större sammanhang vilket även leder till bättre förståelse av varför fenomenet är som det är. (Jacobsen 2007:294, 296) Jag har i tolkningen använt mig av både jämförelse med tidigare forskningar och teorier som ingår i min undersökning.

4.6 Tillförlitlighet och generaliserbarhet

Oberoende av metoden som man väljer för datainsamling, måste man alltid kritiskt granska den för att avgöra hur tillförlitliga och giltiga resultaten i undersökningen är (Bell 2006:117). Den empirin som man samlar in genom en undersökning skall fylla två krav; empirin skall nämligen vara giltig och relevant samt pålitlig och trovärdig. Istället för tillförlitlighet och generaliserbarhet talar man också om reliabilitet och validitet i undersökningen. (Jacobsen 2007:12–13) Då man vill granska reliabiliteten och validiteten i en kvalitativ undersökning kan man enligt Jacobsen (2007:156) fråga sig om man har lyckats fånga det som man hade som avsikt att fånga, om man kan överföra sina upptäckter till andra kontexter och om man kan lita på de data som samlats in.

Då man talar om undersökningens tillförlitlighet, eller reliabilitet, talar man om hur bra undersökningen går att lita på. När undersökningen är genomförd på ett trovärdigt sätt och när man kan lita på resultatet kan man konstatera att undersökningen har hög reliabilitet. (Jacobsen 2007:13) När man genomför en undersökning måste man ta i beaktande att undersökningsmetoden kan påverka resultatet. Både de som blir undersökta och själva undersökaren kan påverkas av varandra under datainsamlingsprocessen vilket i sin tur kan ha konsekvenser för resultatet. Man kan tala om undersökareffekt då det eventuellt är möjligt att den som genomför undersökningen påverkar till exempel genom sitt sätt att vara dem som blir undersökta. Det är olika stimuli, till exempel hur intervjuaren talar eller använder sitt kroppsspråk, som kan påverka respondenten under intervjusituationen. Kontexteffekt kan man i sin tur tala om då intervjusituationens om-

givning påverkar den intervjuade. Detta kan hända då man genomför intervjun på en plats som är onaturlig för den intervjuade. Det kan dock vara omöjligt att genomföra intervjun på en naturlig plats, till exempel den intervjuades hem, och en viktig uppgift som intervjuaren i sådana fall har är att skapa tillit. Det är även viktigt att intervjuaren är noggrann då det gäller nedteckning av intervjumaterialet och analysen av data eftersom dessa faktorer kan påverka undersökningens reliabilitet. (Jacobsen 2007:169–172)

Då jag har genomfört intervjuerna har jag strävat efter att bete mig på samma sätt under båda intervjutillfällen. Jag har således strävat efter att ge samma stimuli åt båda respondenterna och jag har försökt bete mig på ett neutralt och naturligt sätt. Jag har även strävat efter att skapa tillit och en bekväm atmosfär för respondenterna under båda intervjutillfällen. Innan jag har börjat intervju har respondenten och jag talat en stund om allmänna saker vilket jag anser att positivt har påverkat atmosfären och hjälpt till att skapa tillit. Detta anser jag att var speciellt viktigt under den ena intervjun som genomfördes i ett studierum på ett bibliotek, men jag anser att det även var viktigt då jag genomförde den andra intervjun hemma hos respondenten. Förutom det ovanstående har jag också försökt öka resultatens reliabilitet genom att använda en bandspelare under intervjuerna för att kunna tillvarata respondenternas svar ordagrant. I analysskedet har jag strävat efter noggrannhet och bland annat valt ut citat som jag anser vara de rätta (Jacobsen 2007:173).

Då man talar om undersökningens generaliserbarhet, eller validitet, talar man om huruvida undersökningen faktiskt mäter det som skall mätas och huruvida resultat från ett avgränsat område också är giltiga i andra sammanhang. Man kan dela de ovanstående kriterierna i intern samt extern validitet. Intern validitet handlar om resultatens riktighet och man kan testa den interna validiteten bland annat genom att jämföra undersökningens slutsatser med andra undersökningar. Då kan validiteten i undersökningen bevisas om det finns även andra forskare som har kommit fram till samma slutsatser i sina egna undersökningar. Detta betyder dock inte att den egna undersökningen är sann. Man kan validera undersökningen även genom att kritiskt granska urvalet av personer som blir intervjuade. Det är viktigt att man intervjuar de rätta personerna med tanke på undersökningen. Man skall till exempel bedöma de intervjuade personernas närhet till

det undersökta fenomenet. Det kan finnas en skillnad mellan informationen som man får av en person som själv har varit med om en händelse och informationen som man får av en person som bara har hört om händelsen. För att validera resultaten skall man också kritiskt granska respondenternas vilja att ge riktig information. (Jacobsen 2007:12–13, 156, 158-161) Jag har försökt öka den interna validiteten i min undersökning genom att intervjua personer som jag anser vara de rätta med tanke på mitt syfte, d.v.s. personer som själva har personlig erfarenhet av det undersökta fenomenet.

Den externa validiteten handlar om huruvida resultaten från undersökningen kan generaliseras. Att generalisera resultaten och på detta sätt bevisa validiteten kan vara relativt svårt i en kvalitativ undersökning. Detta beror på att man ofta undersöker bara få enheter som är utvalda för ett visst ändamål. (Jacobsen 2007:166-167) Enligt Jacobsen (2007:168) kan man ändå i någon grad påstå att resultatet kan generaliseras att gälla även till en större population av enheter om det finns andra forskare som har kommit fram till samma resultat i sina undersökningar. Eftersom jag i min undersökning har haft endast två respondenter kan jag inte påstå att resultaten från min undersökning kan generaliseras att gälla i en större population men resultaten kan anses i någon grad vara generaliserbara om det finns andra forskare som har kommit fram till liknande resultat som jag. Syftet med kvalitativa forskningar är dock inte att göra statistiska generaliseringar utan snarare att förstå och fördjupa begrepp och fenomen (Tuomi & Sarajärvi 2009:85, Jacobsen 2007:166).

4.7 Etiska aspekter

Då man genomför en kvalitativ undersökning är det viktigt att man som forskare överväger de etiska frågorna som är kopplade till att få ta del av privat och i många fall även känslig information (Larsson 2005:119). Genom att handla etiskt rätt säkerställer forskaren respondenternas rättigheter och skyddar även sin egen position i fall att någon respondent skulle framföra klagomål (Bell 2006:158). Innan jag kunde påbörja min empiriska forskningsdel skickade jag min plan för examensarbetet till Etiska rådet i Arcada

för granskning. Först efter att min plan hade blivit godkänd av Etiska rådet kunde jag utföra den empiriska delen.

Jacobsen (2007) tar upp olika etiska aspekter som man skall tänka på då man genomför en undersökning. Den första aspekten är informerat samtycke vilket innebär att den som deltar skall delta frivilligt och veta vilka risker och möjligheter deltagandet kan föra med sig. Respondenterna skall vara kompetenta att själva frivilligt bestämma om deltagandet i undersökningen. Respondenterna skall således ha förmåga att själva bedöma för- och nackdelar med undersökningen. Informerat samtycke innebär även att respondenterna ges tillräcklig information om undersökningen. Respondenterna har således rätt att få veta undersökningens huvudsyfte samt hur resultaten kommer att användas. Forskaren skall även försöka se till att respondenterna har förstått informationen angående undersökningen. (Jacobsen 2007:22–23) Innan intervjuerna informerades jag respondenterna om huvudsyftet med min undersökning samt om hur jag kommer att använda resultaten. Jag berättade respondenterna att deltagandet i min undersökning är helt frivilligt. Jag informerade också att de i vilket skede som helst kunde avbryta intervjun eller återkalla sitt deltagande tills mitt examensarbete är färdigt. Respondenterna fick all information både muntligt i telefonen och skriftligt i form av informationsbrev (bilaga 5). Under intervjutillfället gick jag ännu en gång igenom informationen innan jag genomförde intervjun och frågade om respondenten hade några frågor angående undersökningen. På detta sätt försökte jag försäkra mig om att respondenten hade förstått informationen. I början av intervjuerna skrev respondenterna även under formuläret om informerat samtycke (bilaga 7). Eftersom jag har intervjuat personer som redan hade fyllt 18 år vid tidpunkten för intervjun behövde jag inte fråga om vårdnadshavarens tillstånd för att kunna genomföra intervjuerna. Bland annat på grund av åldern anser jag också att respondenterna hade förmåga att själva bedöma för- och nackdelarna med undersökningen.

Den andra aspekten handlar om skydd av privatlivet. Detta betyder att de som deltar i undersökningen skall ha rätt till sitt privatliv. Forskaren skall sträva till att till exempel avlägsna all data som kan hjälpa läsaren att identifiera de enskilda personerna i undersökningen. Som forskare måste man också garantera att de intervjuades personuppgifter

inte sprids till utomstående. Undersökningen skall med andra ord vara konfidentiell. Ju känsligare eller ju personligare informationen som samlas in är desto större ansträngningar måste forskaren göra för att skydda respondentens privatliv. (Jacobsen 2007:24–25) För att skydda respondenternas privatliv har jag i resultatredovisningen använt finge-
rade namn. Jag har inte heller i examensarbetet tagit upp sådan information som kunde hjälpa till att lättare identifiera respondenterna, såsom till exempel hemorten. Jag har under hela examensarbetsprocessen hanterat och förvarat intervjumaterialet omsorgsfullt och på detta sätt har jag garanterat att respondenternas personuppgifter inte har spridits till utomstående. Jag anser att det är speciellt viktigt för mig som forskare att skydda respondenternas privatliv eftersom uppgifter relaterade till klientskapet inom barnskyddet kan vara väldigt känsliga och personliga för respondenten.

Den tredje aspekten är krav på korrekt presentation av data vilket innebär att man på ett så fullständigt sätt som det bara är möjligt återger undersökningens resultat och placerar in dem i sitt sammanhang. Enligt Jacobsen (2007) kan man aldrig uppnå ett fullständigt återgivande eftersom man är tvungen att reducera detaljer och mångfald för att analysera materialet, men man skall ändå alltid sträva efter detta. Detta innebär också att man som forskare inte förfalskar data och resultat. (Jacobsen 2007:26–27) För att kunna på ett korrekt sätt presentera data i examensarbetet har jag med tillstånd från respondenterna använt mig av bandspelare under intervjuerna. Med hjälp av bandspelaren har jag sedan kunnat transkribera intervjuerna för att på ett så fullständigt sätt som möjligt återge resultatet. Transkriberingen har också hjälpt mig att placera citaten ur intervjuerna i sitt sammanhang och ordagrant återge det som respondenterna har berättat.

5 RESULTATREDOVISNING

I detta kapitel kommer jag att redogöra för resultatet av den empiriska undersökningen i examensarbetet. Jag kommer alltså att presentera de svar som framkommit i intervjuerna med två ungdomar som har erfarenhet av att ha en stödperson. I resultatredovisningen kommer jag även att använda citat från intervjuerna. Eftersom intervjuerna är gjorda på finska har jag även valt att skriva de primära citaten på finska. Detta val har jag gjort för att säkra autentiska citat där respondentens budskap inte har ändrats eller förvrängts på grund av översättning. Även om citaten är autentiska har jag dock valt att lämna bort onödiga upprepningar som inte har betydelse för innehållet och att omskriva några ord från talspråk till skriftspråk för att göra innehållet i citatet lättare förståeligt. Varje ursprungligt citat följs av en översättning på svenska. Alla citat på svenska är inte ordagrant översatta men sakinnehållet stämmer överens med det ursprungliga citatet.

För att skydda respondenternas identitet kommer jag att använda fingerade namn. Jag har valt att kalla respondenterna för Anni och Kasper. Anni och Kasper är båda ungdomar som har erfarenhet av att ha en frivillig stödperson som stödåtgärd inom barnskyddets öppna vård. Båda respondenter fick sin stödperson via barnskyddet i hemkommunen. Anni var 13 år gammal då hon fick en stödperson. Stödpersonen var en kvinna i 40 års ålder och den officiella stödrelationen varade i cirka fem år. Vid tidpunkten för intervjun med Anni hade det gått omkring ett år sedan stödrelationen upphörde. Kasper i sin tur var omkring 15 år gammal då han fick en stödperson. Stödpersonen var en man i 40 års ålder. Vid tidpunkten för intervjun med Kasper hade stödrelationen varat i cirka fyra år och den var ännu i kraft. Enligt Kasper hade det dock varit tal om att den officiella stödrelationen så småningom möjligtvis skulle upphöras.

5.1 Början av stödrelationen

Det finns olika orsaker till att en ungdom inom barnskyddet får en frivillig stödperson. Både i Annis och i Kaspers berättelse kommer det fram att en orsak till varför de fick var sin stödperson var att de skulle ha sällskap. Anni berättar att hon var blyg under högstadietiden och att hon inte hade många vänner. Meningen var att stödpersonen

skulle hjälpa och stöda Anni att vara i växelverkan med andra och att tala och berätta mera om sina hemförhållanden.

Anni: *"Mä olin ite aika ujo siihen aikaan yläasteikäsenä ja sitten... no ei mul ollu kauheesti ystäviä tai kavereita ja sitten ajateltiin että siitä tukihenkilöstä olisi apua silleen että mä rohkaistuisin vähän puhumaan enemmän ja sitten voisin kertoa että miten siellä kotona menee."*

Anni: *"Jag var ganska blyg då under högstadiet... jag hade inte så många vänner eller kompisar och man tänkte att stödpersonen kunde vara till hjälp på så sätt att jag skulle fatta mod och prata lite mera och då kunde jag berätta hur det går där hemma."* (Min övers.)

Även Kasper berättar att han fick en stödperson bland annat på grund av att han inte umgicks med sina vänner lika mycket som tidigare. Orsaken till detta var att Kasper hade på grund av förälders alkoholmissbruk varit placerad i ett barnhem under en tid. Då Kasper vid 15 års ålder flyttade tillbaka hem, fick han en stödperson som han kunde umgås och göra saker tillsammans med.

Kasper: *"...no se oli ehkä sillon viistoista vuotiaana silleen että jotain tekemistä mulle..."*

Kasper: *"...det var kanske då vid 15 års ålder så att jag skulle ha något att göra..."* (Min övers.)

I början väckte stödrelationen och stödpersonen både positiva och negativa känslor och funderingar hos respondenterna. Anni berättar att hon var positivt inställd till möjligheten att få en stödperson. Hon visste dock inte hur stödrelationen skulle hjälpa henne och därmed hade hon inga stora förväntningar heller. Kasper i sin tur konstaterar att han i början hade låga förväntningar och att han var skeptisk mot stödrelationens fördelar men trots detta gick han med på att inleda en stödrelation. Kasper säger att han hade fördomar mot sin stödperson. I början tyckte han inte om stödpersonen men redan efter några träffar började hans inställning ändras mot det bättre.

Kasper: *"...silloin mä en tykännyt siitä (tukihenkilö) ollenkaan mutta kyllä se sitten kun pari kertaa nähtiin niin alkoi ihan menettelemään... alkuun oli vähän sellasia ennakko-luuloja siitä..."*

Kasper: *"...då tyckte jag inte alls om honom men efter några träffar började han vara helt okej... i början hade jag lite fördomar mot honom..."* (Min övers.)

5.2 Stödrelationens vardag

I början av stödrelationen träffade båda respondenter sin stödperson oftast en eller två gånger i månaden. Anni berättar att hon träffade stödpersonen ibland även oftare enligt överenskommelse. Hon menar att de tillsammans med stödpersonen kom överens om när de skulle träffas; ibland träffades de t.o.m. två gånger i veckan. Under träffarna gick de bland annat på bio eller bara promenerade runt i staden vilket enligt Anni var bra. Stödpersonen följde också med Anni till hennes fritidsintresse och ibland besökte de tillsammans olika konstgrupper för unga vilket gav Anni en möjlighet att använda sin kreativitet.

Anni: *"...kaupungille mentiin. Ja sitten siellä käveltiin... se oli ihan hyvä. Ja johonkin kahvilaan syömään... ja sitten me käytiin kattomassa leffaa..."*

Anni: *"...vi åkte in till stan. Och där promenerade vi... det var helt bra. Och gick till något café för att äta... och sedan gick vi på bio..."* (Min övers.)

Enligt Anni tog det några månader innan relationen till stödpersonen formades till en relation där hon kunde lita på stödpersonen och därigenom även berätta och diskutera mera. Anni menar att stödrelationen redan från första början var bra men först efter att hon upplevde att det bildades en vänskap mellan henne och stödpersonen var det lättare för henne att tala och öppna sig. Den upplevda vänskapen gjorde att Anni inte mera var nervös under träffarna med stödpersonen.

Anni: *"...aluksi en oikein osannut kertoa sille (tukihenkilö) mitä mä ajattelin jos se kyseli mutta sitten alkoi enemmän vähän niin kun ystävystyä sen kanssa niin sitten osasi jo kertoa enemmän asioita tai mitä ajatteli... että sitten se sujui jo vähän paremmin... ei jännittänyt se näkeminen..."*

Anni: *"...i början kunde jag inte riktigt berätta henne vad jag tänkte om hon frågade men sedan blev jag mera lite liksom vän med henne och då kunde jag redan berätta mera saker eller vad jag tänkte... att då gick det redan lite bättre... jag var inte nervös för att träffa henne..."* (Min övers.)

Kasper träffade sin stödperson i början av stödrelationen mera sällan än Anni. Kasper berättar att de träffades ungefär en gång i månaden och enligt honom kändes träffarna

mera som ett måste än ett frivilligt val. Efter att Kasper hade flyttat tillbaka hem började han så småningom få vänner igen vilket bland annat gjorde att han inte hade stort intresse att träffa sin stödperson. Trots dessa känslor träffade Kasper sin stödperson alltid enligt överenskommelse och han berättar att det alltid efteråt kändes bra att de hade träffats.

Kasper: ”...*kun se (tukihenkilö) soitti sinne väliin että mentäiskö tänään sinne ja sinne niin sitten se tuntu vähän sellaselta pakkopullalta ehkä... vähän tosiaan että 'ääh että taas tarvii mennä' ... mutta sitten kun tuli takaisin niin oli tosi mukavaa että kävi siellä.*”

Kasper: ”...*när han ringde i något skede att ska vi idag gå någonstans så kändes det lite som sånt där tvång kanske... men när jag kom tillbaka så kändes det verkligen trevligt att jag hade varit där.*” (Min övers.)

Enligt Kasper kändes den gemensamma tiden i början av stödrelationen inte naturligt. Under träffarna i början gick Kasper och stödpersonen bland annat på kaffe eller spelade biljard. Kasper konstaterar att man först måste vänja sig innan stödrelationen kan bli annorlunda. Det tog ungefär ett halvt år innan stödrelationen mellan Kasper och hans stödperson ändrades mot en mera naturlig relation. Efter detta började de hålla mera kontakt och Kasper bland annat bjöd stödpersonen med till sin hobbyförening. Kasper berättar att efter att stödrelationen blev bättre har de gjort många olika saker tillsammans, såsom till exempel fiskat, reparerat Kaspers bil och lagat hans lägenhet. Kasper har också träffat stödpersonens familj och släktingar.

Kasper: ”...*se oli silloin (alussa) just vähän ehkä vääntämällä väännettyä, että mennään pelaamaan biljardia ja mennään johonkin minigolffaamaan tai jotain tällästä... että nyt mennään kalaan vaan... ihan mitä tahansa tehdään...*”

Kasper: ”...*det var då i början som lite kanske något som man bara måste hitta på, lite liksom att nu går vi och spelar biljard och nu går vi någonstans och spelar minigolf eller något sånt... att nuförtiden går vi och fiskar bara... vi gör vad som helst...*” (Min övers.)

Då det gäller stödet som respondenterna har fått från stödpersonen, anser både Anni och Kasper att de har kunnat vända sig till och få stöd av stödpersonen i alla situationer när som helst. Stödpersonen har gett sitt stöd bland annat i frågor relaterade till skolgången. Enligt Anni stödde stödpersonen henne bland annat efter grundskolan. Tillsammans med stödpersonen funderade de på olika möjligheter i fråga om fortsatta studier. Anni konstaterar att det som hon behövde och fick av stödpersonen var uppmuntran. Hon

upplever även det som positivt stöd att stödpersonen visade sitt intresse genom att fråga henne om skolgången.

Anni: *"Jos vaikka miettii sitä koulunkäyntiä... puhuttiin kuolutehtävistä tai muusta niin sitten vaikka puhuttiin siitä et miten mun kannattais lukea vaikka kokeisiin... kyllä mä itsekin osasin mutta sitten vaan tarvitsi sellasta tsemppausta..."*

Anni: *"Om man till exempel tänker på skolgången... vi pratade om skoluppgifter eller annat så då pratade vi till exempel om vilket skulle vara det bästa sättet för mig att läsa till proven på... nog kunde jag själv också men jag bara behövde sånt uppmuntran..."* (Min övers.)

Med hjälp av stödpersonens stöd kunde Anni även börja med ett nytt fritidsintresse. Stödpersonen följde med Anni till hobbyn och väntade utanför. Enligt Anni skulle hon inte i början ha vågat gå dit ensam och på grund av detta var stödpersonens stöd och närvaro viktiga för henne. Anni konstaterar att stödpersonen hjälpte henne även att uttrycka sina känslor i ord efteråt.

Anni: *"...sitten kun mä alotin harrastuksen niin se (tukihenkilö) tuli sinne mun tueksi kun mä en itse uskaltanut aluksi edes mennä sinne... sitten se kyseli että miten meni ja... sitten osas kertoa sen tunteen, että miten meni..."*

Anni: *"...när jag sedan började min hobby så kom hon med dit som mitt stöd då jag inte i början ens vågade gå dit själv... sedan frågade hon att hur det gick och... då kunde jag berätta den där känslan, att hur det gick..."* (Min övers.)

Stödpersonen uppmuntrade Anni att även ta mera kontakt till klasskamraterna i skolan. Hon behövde stöd för att våga umgås med klasskamraterna. Enligt Anni handlade stödet under träffarna med stödpersonen också mycket om att bara tillbringa tid tillsammans. Hon menar att det kändes bra att stödpersonen höll henne sällskap och att hon hade någon att tillbringa fritiden med.

Anni: *"Oli se ihan sitä että se (tukihenkilö) vietti aikaa mun kanssa, että jos halusi vaikka mennä johonkin niin sitten oli edes joku, että ei vaikka yksin ole kiva mennä leffaan niin sitten on joku toinen ihminen..."*

Anni: *"Det var helt det att hon tillbringade tid med mig, att om jag till exempel ville gå nånstans så hade jag ens någon, att det är inte kul att till exempel gå ensam på bio så då finns det någon annan människa..."* (Min övers.)

Kasper upplever att han har fått stöd av stödpersonen i alla tänkbara situationer. Både när det gäller konkreta vardagliga situationer och personliga, känslorelaterade situationer har Kasper kunnat vända sig till sin stödperson. Även Kasper berättar att han från stödpersonen har fått stöd till skolgången. Efter grundskolan hjälpte stödpersonen Kasper att bland annat komma på inom vilken bransch han vill arbeta i framtiden. Kasper konstaterar att utan stödpersonen skulle han inte ha vetat vad han borde göra efter grundskolan.

Kasper: *"...itse asiassa toi mun koulunkäynti on ihan sen (tukihenkilö) ansio kyllä ollutkin... kun mä pääsin peruskoulusta aikanaan niin mulla oli vähän takki auki itse asiassa siinä yhteishaussa, että mihinkähän mä meinaan hakea, mä en tosiaan tiennyt yhtään mitään..."*

Kasper: *"...i själva verket har min skolgång varit helt hans förtjänst... när jag slutade grundskolan så visste jag inte riktigt vart jag skulle söka i den gemensamma ansökan, jag visste minsann inget..."* (Min övers.)

Enligt Kasper har han under hela stödrelationen fått stöd av sin stödperson men i och med att stödrelationen blev naturligare ändrades också stödet. Kasper menar att ju mera han lärde känna sin stödperson desto starkare upplevde han också stödet. När Kasper vid ungefär 17 års ålder flyttade hemifrån till en egen lägenhet blev stödpersonen ännu viktigare för honom. Kasper upplever att stödpersonen verkligen har gett råd och sitt stöd under tiden då Kasper har blivit mera självständig.

Kasper: *"...sitten kun mä muutin omilleni niin se (tukihenkilö) on ollut ihan todella neuvonantaja... että se on ollut todella lähellä ja pystyn aina soittamaan..."*

Kasper: *"...sedan när jag flyttade hemifrån så har han verkligen varit en rådgivare... att han har varit verkligen nära och jag kan alltid ringa till honom..."* (Min övers.)

Båda respondenter anser att atmosfären i stödrelationen har varit bra. Både Anni och Kasper tycker att atmosfären kan beskrivas med ord som trygg och uppmuntrande. Enligt båda respondenter har det varit lätt att tala om olika saker med stödpersonen. Anni berättar att hon kunde tala både om vardagliga och om mera känsliga och personliga saker med sin stödperson. I början av stödrelationen var det enligt Anni stödpersonen som mera tog saker upp till diskussion men då Anni så småningom fattade mera mod började hon också själv tala och fråga.

Anni: *"Aluksi se (tukihenkilö) kyseli multa ja sitten jossain vaiheessa kun mä rohkais-
tuin niin sitten mä itsekin kyselin..."*

Anni: *"I början frågade hon mig och sedan i något skede när jag fattade mera mod så frågade jag också själv..."*
(Min övers.)

Kasper berättar att atmosfären i stödrelationen har efter början hela tiden ändrats mot det bättre. Han anser att atmosfären nu är väldigt bra och att han kan lita på sin stödperson i alla situationer. Enligt Kasper kan han och stödpersonen tala om allting. Oftast handlar diskussionerna om vardagliga händelser och Kasper beskriver deras diskussioner som vardagliga diskussioner vänner emellan. Även om Kasper och stödpersonen sällan talar om djupsinniga saker, konstaterar Kasper att han med sin stödperson kan tala om saker som han inte skulle tala om med sina jämnåriga vänner. Stödpersonen även vet mera om Kaspers bakgrund än de jämnåriga vännerna. Enligt Kasper har stödpersonen också berättat om sitt liv åt Kasper vilket bidrar till att stödrelationen känns ömsesidig.

Kasper: *"...ehkä ei noiden nuorempien kavereiden kanssa näistä asioista mistään kyllä keskustelis, mutta harvemmin me kyllä jutellaankaan mistään oikein syvällisistä... mutta sitten jos jotain ilmenee niin jutellaan ilman muuta... että ihan mistä tahansa voi jutella..."*

Kasper: *"...jag skulle nog kanske inte prata om de här sakerna med de yngre kompisarna, men ganska sällan pratar vi om något riktigt djupsinnigt... men om något förekommer så pratar vi självklart... att vi kan prata om vad som helst..."* (Min övers.)

5.3 Erfarenheten av stödrelationen

Erfarenheten av stödrelationen har enligt båda respondenter varit positiv. Både Anni och Kasper anser att det verkligen har funnits fördelar med att ha en stödperson. Som exempel nämner Anni bland annat det att hon med hjälp av stödpersonens stöd har vågat göra saker också ensam. För Anni var stödpersonen en person som brydde sig om henne och uppmuntrade henne.

Anni: *"Hyvä kokemus on... ei ehkä yksin olisi kaikkea uskaltanut tehdä, käydä leffassa yksin tai muuta... oli sellanen toinen ihminen kenelle voi puhua ja muuta niin sitten oli sellanen turvallinen olo... että edes joku haluaa kuunnella sua..."*

Anni: *"En bra erfarenhet... jag skulle kanske inte ha vågat göra allt ensam, gå på bio ensam eller något annat... det fanns en annan människa som man kan prata till och annat så då kände jag mig trygg... att ens någon vill lyssna..."*
(Min övers.)

Kasper konstaterar att stödrelationen har varit till stor nytta för honom under de åren som han har haft en stödperson. Han känner sig tacksam för stödrelationen och stödpersonen.

Kasper: *"...tosi hyvä (kokemus)... miten sen voisi edes pukeekkaan sanoiksi, että kyllä todella kiitollinen että sellasta on ollut..."*

Kasper: *"...jätte bra (erfarenhet)... hur skulle man ens kunna uttrycka det i ord, att jag är nog väldigt tacksam över att sånt har funnits..."* (Min övers.)

Båda respondenter anser att stödpersonen har varit och är en viktig person för dem. För båda respondenter har stödpersonen under åren varit en hjälp i olika situationer och händelser i livet. Kasper konstaterar att han inte vet vem han kunde förlita sig på om han inte hade en stödperson. Han har också alltid haft en känsla av att stödpersonen genuint är intresserad av hur han mår. Både Anni och Kasper konstaterar att stödpersonen blev en vän för dem vilket bland annat gör stödpersonen viktig.

Anni: *"...siitä tuli mun ystävä silleen... sitten tuntu että on joku kaveri tai ystävä kenelle voi just jutella jos haluaa ja nähdä... niin kun aikuinen kaveri, että ei ole ollut sellasia aikuisia ystävinä mihin voisi luottaa tai mitään niin sitten se oli ihan mukavaa että oli sellanen ystävä..."*

Anni: *"...hon blev min vän sådär... det kändes att jag har någon kompis eller vän som jag kan prata till om jag vill och träffa... som en vuxen kompis, att jag har inte haft sådana vuxna kompisar som jag skulle kunna lita på eller något så det var helt trevligt att jag hade en sån vän..."* (Min övers.)

Kasper: *"...ei ole oikein muuta sellasta aikuista... ihan joku arkipäivän murhekin jos olisi niin kyllä X (tukihenkilö) on justiinsa se jolle nyt ensimmäisenä soittaa, että sitten alkaa katsoa vaikka netistä ennemmin kun kenellekään muulle..."*

Kasper: *"...inte finns det riktigt någon annan sådan vuxen... om jag skulle ha något bekymmer i vardagen så skulle jag nog först ringa till X (stödpersonen), att då tittar jag fast hellre på nätet än ringer någon annan..."* (Min övers.)

När det gäller respondenternas uppfattning om sig själv och sin framtid, anser båda att stödpersonen har haft en positiv inverkan. Anni konstaterar att stödpersonen påverkade mycket hennes uppfattning om sig själv. Med hjälp av stödpersonens stöd vågade Anni mera och nu upplever hon sig inte vara lika blyg som i början av stödrelationen. Stödrelationen gav henne mod att tala mera med människor och be om hjälp om det behövs. Enligt Anni hjälpte stödrelationen henne att känna igen vilka saker hon klarar av själv och vad hon ännu behöver hjälp med. Hon lärde sig att bättre planera sina dagar och sin tidsanvändning. Anni anser att stödrelationen hade en positiv inverkan på hennes självförtroende och självbild.

Anni: ”...tuli paljon parempi itsetunto... uskoj että pärjäsi paremmin sitten.”

Anni: ”...självkänslan blev mycket bättre... jag litade på att jag sedan klarade mig bättre.” (Min övers.)

Kasper berättar att stödrelationen och stödpersonen har haft en inverkan på hans studier vilket i sin tur enligt Kasper har påverkat hans uppfattning om sig själv och sin framtid. Kasper konstaterar att hans situation säkerligen skulle vara annorlunda om han inte hade fortsatt studier efter grundskolan. Han anser att uppmuntran som stödpersonen alltid har gett honom, har haft en betydelsefull inverkan inom flera livsområden.

Kasper: ”...*kaikkeen se (tukihenkilö) on tässä vaikuttanut kun vuosien varrella ollut mukana...*”

Kasper: ”...han har påverkat allt när han under åren har varit med...” (Min övers.)

Enligt sina egna erfarenheter anser båda respondenter att stödpersonverksamheten är någonting som kan rekommenderas eftersom den kan vara till stor nytta. Ingentida av respondenter upplever att de skulle ha önskat sig mera av stödrelationen och stödpersonen. Med andra ord är både Anni och Kasper nöjda med allting som stödrelationen har gett dem.

Kasper: ”...kyllä se (tukisuhde) nyt on odotukset ylittänyt miljoonakertasesti, että jos olisi ajatellut silloin eteenpäin niin ei olisi voinut kuvitellakaan että tämä voi ihan tällaiseksi mennä...”

Kasper: ”...stödrelationen har nog överskridit mina förväntningar miljonfaldigt, att om jag då hade tänkt framåt i tiden så hade jag inte ens kunnat föreställa mig att det kan bli såhär...” (Min övers.)

5.4 Stödrelationens inverkan på det nuvarande livet

Båda respondenter anser att stödrelationen och stödpersonen har haft många positiva följder och de upplever att stödrelationen har en påverkan på deras nuvarande liv. Både Anni och Kasper anser dock att det är relativt svårt att särskilja hur stödrelationen påverkar det nuvarande livet eftersom de upplever att inverkan utsträcker sig till flera olika områden i deras liv.

Enligt Anni är hon tack vare sin stödperson självsäkrare nuförtiden. Säkerheten som härstammar från stödrelationen påverkar positivt bland annat vänskapsrelationerna och studierna. Anni upplever också att hon nuförtiden kan bättre själv fundera på saker och ting. Vidare menar hon att hon kan mera självständigt planera vad hon skall till exempel göra under veckan. Det som hon lärde sig under stödrelationen har således följt med i hennes liv även efter att stödrelationen upphörde.

Anni: ”...että osaa jo itse vähän miettiä asioita... on se paljon sitä että miettii mitä tekee päivän aikana tai viikonloppuna...”

Anni: ”...att jag kan själv lite fundera på saker... det handlar mycket om det att jag funderar på vad jag ska göra under dagen eller veckoslutet...” (Min övers.)

Kasper anser att stödrelationens inverkan på hans nuvarande liv är märkbar bland annat på grund av att stödpersonen är den första personen som han vet att finns till hands om det händer någonting. Kasper kommer snart att gå in i arbetslivet och detta till exempel är för tillfället en händelse i hans liv som han kan diskutera med stödpersonen. Kasper ger även ett konkret exempel på hurdan inverkan stödpersonen har på hans nuvarande liv. Han berättar att stödpersonen har hjälpt till mycket i hans lägenhet och att utan stödpersonen skulle hans hem se annorlunda ut. Kasper poängterar också att han nuför-

tiden ibland även själv hjälper sin stödperson med konkreta saker i vardagen. Han menar att stödrelationen på detta sätt är ömsesidig.

Både Anni och Kasper berättar att stödpersonen nuförtiden är en vän som man håller kontakt med. Det har redan gått en tid sedan stödrelationen mellan Anni och hennes stödperson upphörde men Anni konstaterar att de fortfarande träffar varandra och håller kontakt via telefonen. Den officiella stödrelationen mellan Kasper och hans stödperson är däremot ännu i kraft men enligt Kasper kommer stödrelationen troligen att upphöras inom en nära framtid. Kasper berättar att han nuförtiden sällan tänker på sin stödperson som en stödperson utan mera som en vän. Han anser att stödpersonen kan betraktas nästan som en familjebekant. Kasper upplever att han via stödrelationen har fått en vän för livet.

Kasper: ”...*kyllä se (tukihenkilö) varmaan hautaan asti tulee olemaan ystävä...*”

Kasper: ”...*han kommer nog troligen vara en vän ända till graven...*” (Min övers.)

6 ANALYS, TOLKNING OCH DISKUSSION

I detta kapitel kommer jag att analysera och tolka materialet från den empiriska undersökningen i examensarbetet, d.v.s. intervjuerna med respondenterna. Detta gör jag genom att koppla resultaten från undersökningen till den centrala teorin i examensarbetet samt tidigare forskningar som presenterades i början av detta arbete.

Detta kapitel innehåller även en diskussionsdel. Jag kommer att diskutera både examensarbetets resultat och metod. I resultatdiskussionen kommer jag att diskutera och sammanfatta resultaten från undersökningen. Jag kommer att utgående från resultaten diskutera mitt syfte samt mina frågeställningar i arbetet. I metoddiskussionen kommer jag att diskutera den valda metodens lämplighet med tanke på detta examensarbete. Kapitel avslutas med förslag på fortsatt forskning.

6.1 Analys och tolkning av resultatet

6.1.1 Stödrelationen ur den ungas synvinkel

Det kan finnas flera olika orsaker bakom klientskapet inom barnskyddets öppna vård (Heino 2007, Heikkinen 2007). Enligt Heino (2007) kan orsakerna härstamma från problem som är relaterade till antingen föräldern/föräldrarna eller den unga i familjen. Orsaksfaktorer som ligger bakom klientskapet kan enligt Heikkinen (2007) delas in i tre riktgivande huvudkategorier: 1) barnets och den ungas uppväxt- och levnadsomständigheter, 2) barnets och den ungas handlingsförutsättningar och brister relaterade till dessa, 3) andra bakgrundsfaktorer. Kategorierna innefattar bland annat faktorer som förälders rusmedelsanvändning, brist på socialt nätverk och människorelationer samt behov av stöd under processen att bli självständig. (Heikkinen 2007) Korhonen (2005) konstaterar att när en ungdom inom barnskyddet får en stödperson är orsaken ofta otillräckligt stöd från de vuxna som redan finns i den ungas liv. Resultatet från min undersökning visar att båda respondenter hade fått en stödperson bland annat på grund av att det fanns brister i deras sociala nätverk samt människorelationer. Ingenta av respondenterna hade vänner som de skulle ha umgåtts mycket med. De ansåg sig inte heller i sitt nätverk ha

vuxna personer som de kunde förlita sig på. Hos den ena respondenten låg även förälders alkoholmissbruk bakom klientskapet inom barnskyddets öppna vård. Resultatet från min undersökning visar även att stödrelationen i början väckte både positiva och negativa känslor hos respondenterna. Den ena respondenten berättade att hon var positivt inställd till att få en stödperson medan den andra respondenten hade en mera negativ inställning. Rantanen (2010) har också i sin undersökning kommit fram till att ungdomarna i början hade både positiva och negativa känslor mot stödpersonverksamheten.

Den ena respondenten var 13 år gammal när hon fick en stödperson medan den andra respondenten var omkring 15 år gammal då stödrelationen inleddes. Heikkinen (2007) skriver att ungdomsåren mellan 12 och 17 är meningsfulla sett ur öppna vårdens synvinkel. Dessa ungdomsår innehåller nämligen förändringar och övergångar som påverkar den ungas vardag. Sådana förändringar och övergångar är bland annat olika övergångar relaterade till läroplikten och studier, nya fritidsintressen, inflytandet som vänkretsen har samt eventuella experiment relaterade till brott och rusmedel. (Heikkinen 2007) Av de förändringar och övergångar som Heikkinen (2007) nämner, är övergångar relaterade till läroplikten och studier de mest framträdande i denna undersökning. Det kom fram i resultatet att respondenterna hade haft nytta av stödpersonens stöd bland annat i planeringen av fortsatta studier.

Korhonen (2005), som har skrivit en bok om stödpersonverksamheten inom barnskyddet, konstaterar att stödpersonen träffar den unga oftast två till fyra gånger i månaden enligt tider som man på förhand har kommit överens om. Respondenterna berättade att de i början av stödrelationen träffade sin stödperson oftast en eller två gånger i månaden enligt överenskommelse. Den ena respondenten konstaterade dock att träffarna med stödperson kunde ske även oftare, ibland till och med två gånger i veckan. Hon berättade att alla träffar var i förväg överenskomna vilket stöder Korhonens (2005) definition av stödrelationen. Respondenten berättade också att det tog några månader innan relationen till stödpersonen formades till en relation som innehöll tillit och som gav henne möjlighet att vara sig själv mera. Den andra respondenten i sin tur berättade att ungefär ett halvt år efter att stödrelationen hade inletts började relationen förändras mot en naturligare relation vilket även ledde till att träffarna med stödpersonen skedde oftare än en eller två gånger i månaden. Detta tyder till att det behövs tid för att stödrelationen mellan stödpersonen och den unga skall mogna. Även Kaplans et al. (2009) undersök-

ning stöder detta antagande. I den undersökningen konstateras det nämligen att ett halvt års deltagande i ett mentorprogram påverkade positivt sådana ungdomars situation som befann sig i riskzonen.

I fråga om den gemensamma tiden mellan stödpersonen och den unga, nämnde respondenterna i min undersökning bland annat biobesök, den ungas fritidsintressen, fika, biljard och fiske då det var fråga om olika aktiviteter under träffarna. Korhonen (2005) konstaterar att när stödpersonen och den unga träffas får de själva komma överens om vad de skall göra och den gemensamma tiden kan till exempel innefatta biobesök eller något spel. Den gemensamma tiden innefattar således någonting som den unga är intresserad av. Det viktigaste enligt Korhonen (2005) är dock inte vad man gör tillsammans utan det att stödpersonen ger den unga tid och närvaro. Detta förstärks av den ena respondentens berättelse då hon berättade att hon upplevde det som bra att hon fick bara tillbringa tid tillsammans med stödpersonen. Hon menade att det kändes bra att stödpersonen höll henne sällskap. Den andra respondenten berättade även att de nuförtiden kan göra vad som helst med stödpersonen, såsom till exempel fiska eller fika. Detta kan man också tolka som att det viktigaste enligt respondenten är inte vad de gör tillsammans med stödpersonen utan det att de tillbringar tid tillsammans.

Enligt mina resultat ansåg sig respondenterna ha fått stöd av stödpersonen i alla tänkbara situationer när som helst. Den ena respondenten nämnde även att han alltid har kunnat ringa till sin stödperson i alla ärenden och fråga efter råd. Detta förmedlar att stödpersonen alltid har gett sin tid åt respondenten. Ur resultatet kommer det även fram att respondenterna har upplevt att stödpersonen har brytt sig om dem. Den ena respondenten konstaterade bland annat att hon upplevde att stödpersonen verkligen lyssnade på henne. Den andra respondenten i sin tur berättade att han upplevde att stödpersonen var genuint intresserad av hur han mår. Båda respondenter ansåg att stödpersonen hade varit en vuxen vän för dem. Dessa resultat stämmer överens med Korhonens (2005) definition om stödpersonen inom barnskyddet som en personlig, vuxen vän för den unga som ger henne eller honom tid, stöd och närvaro som förmedlar att man bryr sig. Som Korhonen (2005) konstaterar är stödpersonen inom barnskyddet en vuxen som den unga kan lita på och känna sig trygg med. Detta bekräftades av båda respondenters berättelser. Ur resultatet kommer det nämligen fram att respondenterna har upplevt relationen

till stödpersonen som trygg och pålitlig. Enligt Helminen (2005) kan människorelationer, som upplevs trygga och pålitliga av den unga, positivt påverka utvecklingen på vägen mot vuxenåldern. Båda respondenter konstaterade att stödrelationen och stödpersonen har haft en positiv inverkan på deras liv under åren och de upplevde att stödrelationen hade varit till en stor nytta för dem.

Stödpersonens närvaro och stöd har enligt denna undersökning även varit till hjälp i utvecklingsutmaningar som respondenterna under ungdomen har gått igenom. Enligt Aaltonen et al. (2003) är utvecklingsutmaningar kompromisser mellan den ungas egna målsättningar samt målsättningar som närmiljön och samhället har satt. Att skapa sig en bild av framtiden och att skapa mening i sitt eget liv handlar om utvecklingsutmaningar i den ungas liv. Utvecklingsutmaningar utformas utgående från förväntningar, handlingsmöjligheter och det stöd som finns i den ungas omgivning samt individens egna resurser, behov och val. (Aaltonen et al. 2003) Båda respondenter berättade att stödpersonen hade stött och hjälpt dem i planeringen av fortsatta studier efter grundskolan. Planering av fortsatta studier kan kopplas till den ungas egen bild av framtiden som hon eller han skall utforma sig. Studier bland annat kan också hjälpa den unga att skapa mening i sitt eget liv. För båda respondenter hade stödpersonen således funnits som stöd då de hade utformat och handskats med sina utvecklingsutmaningar relaterade till studier och framtiden. Därmed kan stödpersonen anses vara viktig för den unga då hon eller han konfronterar sina utvecklingsutmaningar. Då den unga kan hantera sina utvecklingsutmaningar, påverkas även hennes eller hans bild av sig själv. Aaltonen et al. (2003) nämligen konstaterar att för att kunna utveckla en positiv självbild är det viktigt att den unga upplever att hon eller han kan handskas med sina utvecklingsutmaningar.

Mina resultat visar att stödrelationen och stödpersonen hade positivt påverkat respondenternas liv på flera områden. Båda respondenter berättade att stödpersonen även nu för tiden är en viktig vän som man kan umgås med och som finns till hands om man behöver stöd och hjälp. De ansåg sig ha goda erfarenheter av stödrelationen och dessa erfarenheter bär de med sig i livet. Den ena respondenten bland annat ansåg att hennes självsäkerhet hade förbättrats tack vare stödpersonen. Liknande resultat framkommer även i de Andas (2001) forskning. de Anda (2001) har nämligen kommit fram till att

ungdomarna mestadels hade påverkats positivt av mentor-relationen och att ungdomarna upplevde relationen som en speciell vänskap som innehåller stöd och tillit. Mina resultat kan även kopplas till Lehtinens (1997) definition av stödpersonverksamheten. Enligt Lehtinen (1997) har stödpersonverksamheten nämligen som mål att skapa sådan verksamhet som positivt kan påverka livet hos en människa som befinner sig i en svår livssituation. Meningen är att de positiva resultaten som kan uppnås via stödpersonverksamhet skulle vara bestående. (Lehtinen 1997)

6.1.2 Det sociala stödet i stödrelationen

Som det framkom redan tidigare, ansåg båda respondenter sig ha fått stöd av sin stödperson i alla tänkbara situationer. Stödet som stödpersonen hade gett var enligt respondenterna relaterat till flera olika situationer i vardagen och det kom fram att stödet fanns att få bland annat i praktiska ärenden och i situationer relaterade till den ungas psykiska jag. Stödet som respondenterna har fått av stödpersonen handlar om socialt stöd (Lehtinen 1994). Formerna av socialt stöd som i denna undersökning lyftes mest fram av respondenterna var emotionellt stöd, informativt stöd samt instrumentellt stöd (Harter 1985, Kumpusalo 1991, Tardy 1985). Även praktiskt stöd i vardagen kom upp. Palonen (2003) samt Rantanen (2010) har kommit fram till liknande resultat i sina undersökningar. Palonen (2003) skriver i sin forskning om ungdomen och stödfamiljen att stödfamiljen ger den unga socialt stöd som är både emotionellt och praktiskt. Rantanen (2010) i sin tur har kommit fram till att stödpersonen ger den unga funktionellt och emotionellt socialt stöd.

Emotionellt stöd innefattar enligt Tardy (1985) bland annat empati, tillit och omtanke. Kumpusalo (1991) definierar emotionellt stöd även som uppmuntran. Det kom tydligt fram i resultatet att respondenterna hade fått uppmuntran av stödpersonen. Den ena respondenter berättade att stödpersonen uppmuntrade henne att ta kontakt till och vara mera i växelverkan med jämnåriga klasskamrater. Stödpersonen uppmuntrade respondenten även att börja ett nytt fritidsintresse. Stödpersonen gav sitt konkreta stöd till respondenten genom att i början följa med henne till hobbyn. Utan det sociala stödet från

stödpersonen hade det troligen varit omöjligt för respondenten att börja med ett nytt fritidsintresse. Genom uppmuntran från stödpersonen hade respondenten även möjlighet att uppleva omtanke och att stödpersonen bryr sig om henne.

Båda respondenter berättade att de hade fått uppmuntran av stödpersonen i fråga om studier. Respondenterna hade med stödpersonen diskuterat kring studierna och de ansåg att diskussionerna hade varit betydelsefulla. Den ena respondenten berättade att han efter grundskolan hade fått stöd från stödpersonen då det gällde fortsatta studier. Det emotionella stödet från stödpersonen hjälpte respondenten att tänka ut vad han i framtiden vill arbeta med och att söka in till en skola. Även enligt den andra respondenten var stödpersonens stöd viktigt med tanke på skolgången och studier efter grundskolan. Respondenten berättade att hon fick uppmuntran av stödpersonen i fråga om skoluppgifter och tillsammans med stödpersonen kunde hon fundera på sitt eget sätt att studera. Utöver emotionellt stöd kan detta anses handla om informativt stöd som innefattar råd och handledning (Kumpusalo 1991, Tardy 1985).

Det informativa stödet från stödpersonen hade även betytt mycket för den andra respondenten då han flyttade hemifrån till en egen lägenhet. Respondenten konstaterade att stödpersonen efter detta har varit en rådgivare för honom. Stödpersonen hade enligt respondenten varit ett viktigt stöd på hans väg mot ett självständigt liv. Ur det som respondenten berättade kom det fram att stödpersonen även hade gett praktiskt stöd i vardagen. Tillsammans hade respondenten och stödpersonen reparerat respondentens bil och lagat hans lägenhet. På detta sätt hade stödpersonen praktiskt hjälpt respondenten samtidigt som respondenten även fick informativt stöd genom stödpersonens handledning i fråga om hur man till exempel reparerar bilen.

Tardy (1985) definierar instrumentellt stöd som socialt stöd som handlar om att man hjälper genom att ge någonting konkret eller icke konkret. Som exempel nämns pengar eller tid. Utgående från resultatet i denna undersökning kan det konstateras att stödpersonen har gett instrumentellt stöd åt den unga i form av tid. Mina resultat visar att instrumentellt stöd fanns alltid att få i stödrelationen. Respondenterna upplevde att stödpersonen hade funnits till hands alltid vid behov. Stödpersonen hade gett sin tid i form av diskussioner och gemensam handling och tiden uppskattades av respondenterna. Diskussionerna med stödpersonen hade varit en viktig del av stödrelationens vardag och

båda respondenter upplevde det lätt att tala om olika saker med stödpersonen. Diskussionerna kunde enligt respondenterna handla både om vardagliga händelser och om mera personliga, känsliga ämnen. Genom alla dessa diskussioner har respondenterna haft möjlighet till att uppleva emotionellt socialt stöd.

Båda respondenter definierade stödpersonen som en vän. På grund av detta kan det sociala stödet som respondenterna hade fått av stödpersonen enligt mina resultat anses höra till den sekundära nivån. Enligt Cassel (1976) kan socialt stöd delas in i primärt, sekundärt och tertiärt utgående från närheten som de sociala relationerna innehåller. Till den primära nivån hör familjen och andra som finns väldigt nära en. Till den sekundära nivån hör bland annat vänner och grannar medan bekanta och myndigheter hör till den tertiära nivån. (se Kumpusalo 1991) Det sociala stödet som respondenterna hade fått av stödpersonen kan dock även anses höra till den primära nivån på grund av att det ur båda respondenters berättelse kom fram att stödpersonen hade varit en viktig person för dem och funnits nära dem i det vardagliga livet.

Betydelsen av socialt stöd varierar enligt Harter (1985) mellan olika sociala relationer. Människor som står nära individen och är viktiga, är av större betydelse än andra då det är frågan om socialt stöd och dess källa. (se Salmela 2006) Utgående från Harters (1985) definition kan det konstateras att det sociala stödet som respondenterna hade fått från stödpersonen har varit av stor betydelse. Ur den ena respondentens berättelse kom det även fram att ju bättre han lärde känna sin stödperson desto starkare upplevde han också stödet. Detta tyder på att det sociala stödet från stödpersonen blev av större betydelse i och med att stödpersonen blev viktigare för respondenten.

Respondenternas upplevelser av stödet tyder på att det sociala stödet under stödrelationen har varit ovillkorligt. Enligt Harter (1985) delas socialt stöd i villkorligt och ovillkorligt stöd. Ett högt villkorligt stöd talar om låg acceptans och uppmuntran och det kan ha allvarliga konsekvenser som stör utvecklingen under ungdomen. Ovillkorligt socialt stöd i sin tur handlar om stöd som är fri från krav och villkor. Det är stöd som på bästa sätt visar individens värde som människa. Genom ovillkorligt socialt stöd minskar individens behov av yttre acceptans och hon upplever sig själv vara älskad och accepterad

så som hon är. (Se Salmela 2006) Mina resultat visar att genom stödpersonens stöd hade respondenterna möjlighet att känna sig accepterade och värdefulla. Respondenterna behövde inte heller uppfylla några krav för att kunna få stöd från stödpersonen.

Ur mitt resultat kommer det fram att det sociala stödet från stödpersonen har varit viktigt för respondenterna och det har fört med sig positiva följder. Nestmann & Hurrelmann (1994) konstaterar att socialt stöd från individens sociala nätverk kan ha positiv inverkan under stressande situationer och stödet kan hjälpa individen att bättre klara sig. Socialt stöd kan också skydda individen och främja välbefinnandet genom att bland annat förmedla att individen är uppskattad, älskad och förstådd. Detta gynnar självkänslan och självsäkerheten under ungdomen och ger den unga en känsla av trygghet. (Nestmann & Hurrelmann 1994) Mina resultat visar att stödpersonen har varit betydelsefull då det bland annat gäller den ungas känsla av trygghet eftersom stödpersonen alltid har funnits till hands. Båda respondenter hade upplevt att stödpersonen genuint är intresserad och bryr sig vilket för den unga kan förmedla att hon eller han är uppskattad och omtyckt. På detta sätt har det sociala stödet i stödrelationen kunnat främja välbefinnandet hos respondenterna.

6.1.3 Stödrelationen – en empowermentfrämjande relation

Enligt Räsänen (2006) uppstår empowerment-processen ur relationen mellan individen och omgivningen. Även enligt Siitonen (1999) är empowerment en process eller kedja av händelser som kan vara beroende av omständigheterna i den omgivningen där individen befinner sig. För att människan skall kunna bli empowered måste det finnas en kontext som möjliggör empowerment. Det är väsentligt att individen själv upplever att kontexten är bland annat trygg, konfidentiell och stödjande. Individen skall också ha möjlighet att diskutera med pålitliga människor. (Siitonen 1999) Båda respondenter uppgav att atmosfären i stödrelationen kunde beskrivas som trygg och uppmuntrande vilket utgående från teorin kan anses göra en viktig grund för empowerment hos respondenterna. Båda respondenter lyfte fram att de hade kunnat lita på sin stödperson och att stödpersonen alltid hade gett sitt stöd i alla situationer. Respondenterna upplevde således att

kontexten i fråga om stödrelationen hade varit konfidentiell och stödjande. Enligt båda respondenter hade de även kunnat diskutera om allt med stödpersonen. Dessa faktorer kan anses ha främjat empowerment hos respondenterna.

För båda respondenter hade stödpersonen varit en person som hade uppmuntrat dem i vardagen. Med hjälp av stödet och uppmuntran från stödpersonen hade respondenterna gjort saker som de möjligtvis inte annars hade gjort. Den ena respondenten till exempel började med ett nytt fritidsintresse. Hon ansåg att stödpersonen hade positivt påverkat hennes uppfattning om sig själv. Den andra respondenten i sin tur sökte in till en viss skola. Denna respondent konstaterade att stödrelationen och -personen hade en inverkan på hans studier vilket i sin tur positivt hade påverkat hans uppfattning om sig själv och sin framtid. Båda respondenter ansåg således att stödpersonen hade haft en inverkan på deras självuppfattning. Det kommer också fram i resultatet att den ena respondenten upplevde att hon med hjälp av stödpersonen hade lärt att bättre känna igen sina egna resurser – vilka saker hon klarar av själv och vad hon ännu behöver hjälp med. Enligt Siitonen (1999) påverkas empowerment-processen av den jaguppfattningen som individen har. Uppfattningen har en inverkan på hurdana förväntningar individen har inför framtiden och hur hon bedömer sina egna resurser i relation till dessa förväntningar. Den verkliga självbilden hos individen byggs till en stor del upp genom respons i interaktionssituationer. (Siitonen 1999) I detta fall kan man tänka sig att den positiva, uppmuntrande och stödjande responsen som respondenterna i interaktionssituationer med stödpersonen fick, påverkade positivt deras självbild samt uppfattning om sina egna resurser och möjligheter.

I resultatet kommer det tydligt fram att stödrelationen hade påverkat den ena respondentens självförtroende. Respondenten konstaterade att hon i och med stödrelationen började tro mera på sig själv och hon började lita på att hon klarar sig bättre. Respondenten började således lita mera på sina egna handlingsförmågor. Detta kan anses vara ett tecken på empowerment hos respondenten. Enligt Räsänen (2006) innebär empowerment nämligen att individen litar på sina egna handlingsförmågor. Även Siitonen (1999) konstaterar att en empowered människa har självförtroende. Respondenten berättade även att stödrelationen förbättrade hennes självkänsla. Siitonen (1999) skriver att självkänslan är en resurs för individen under empowerment-processen och att det finns ett sam-

band mellan empowerment och självkänsla. En empowered individ har nämligen en förbättrad självkänsla. (Siitonen 1999)

Den ena respondenten konstaterade att hon tack vare stödpersonen lärde sig att bättre planera sina dagar och sin tidsanvändning och att självständigt planera och bestämma vad hon skall göra till exempel under veckan. Hon lärde sig således att mera självständigt fatta beslut och göra sina egna val. Detta kan anses ha bidragit till respondentens känsla av livskontroll vilket i sin tur är en förutsättning för att individen skall kunna bli empowered. Enligt Räsänen (2006) innebär empowerment nämligen att individen har kontroll över sitt eget liv. Individen har kunskap och möjlighet att göra sina egna val och handla utan att vara beroende av andra människor. (Räsänen 2006)

Båda respondenter förmedlade att stödpersonen accepterade och respekterade dem. Respondenterna kunde uppleva att stödpersonen uppmuntrade dem och litade på att de klarar sig bra. Enligt Siitonen (1999) främjas empowerment-processen av växelverkan som innehåller respekt, uppskattning, tillit och acceptans. En förutsättning för empowerment är särskilt ömsesidig respekt och tillit. (Siitonen 1999) Den ena respondenten poängterade att stödpersonen också hade berättat om sitt eget liv för honom. Han konstaterade även att han själv alltid nu och då har hjälpt sin stödperson med konkreta saker i vardagen. Dessa faktorer kan anses ha skapat ömsesidig respekt och tillit i stödrelationen och därmed möjliggjort empowerment hos respondenten.

För att individen skall kunna bli empowered skall hon även känna sig välkommen (Siitonen 1999). Den ena respondenten berättade att han hade träffat stödpersonens familj och släktingar. I detta fall kan man tänka sig att respondenten verkligen hade känt sig välkommen då han hade blivit inbjuden hem till stödpersonen. Att bli inbjuden till stödpersonens hem kan även kopplas till autenticitet som Siitonen (1999) skriver om. Autenticitet innebär att individen skaffar sig äkta upplevelser i äkta livskontexter och klarar sig i olika situationer vilket kan främja empowerment (Siitonen 1999).

Den ena respondenten fattade mera mod och blev självsäkrare med hjälp av stödpersonens stöd. Detta ledde till att hon bland annat umgicks mera med jämnåriga vänner och vågade göra saker också ensam. Den andra respondenten i sin tur sökte med hjälp av stödet från stödpersonen in till en skola och fick en examen. Dessa händelser kan anses

handla om respondenternas målsättningar som de lyckades med och som de kunde uppnå med hjälp av stödrelationen. Dessa händelser kan således även anses ha främjat empowerment-processen hos respondenterna eftersom processen främjas av att individen uppnår mål i livet. Enligt Siitonen (1999) skall målen vara realistiska med tanke på empowerment. Det är sannolikt att individen uppnår realistiska mål vilket även gör det lättare att uppnå empowerment. Viktigt med tanke på empowerment är att individen tror på sig själv och sina möjligheter att uppnå ett mål. (Siitonen 1999)

Båda respondenter konstaterade att de upplevde att stödpersonen brydde sig om dem. Stödpersonen hade varit en lyssnare som genuint var intresserad av hur den unga mår. Detta kan kopplas till Siitonens (1999) definition av etik som kan främja empowerment. Etiken i kontexten empowerment handlar nämligen om att man lyssnar på individen och hör dennes röst (Siitonen 1999). Genom att stödpersonen visade sitt intresse, hade respondenterna möjlighet att uppleva sig själva som viktiga subjekter. Som det har kommit fram, upplevde respondenterna även att stödpersonen alltid hade funnits som stöd för dem och detta kan anses ha skapat hoppfullhet hos respondenterna. Enligt Siitonen (1999) handlar hoppfullhet bland annat om att inte ge upp och detta är en faktor som främjar empowerment-processen. Respondenterna kan anses med hjälp av stödpersonens stöd ha fått hopp om det kommande i livet. Respondenterna hade även upplevt känslan av att lyckas i flera situationer möjligtvis på grund av att de hade stödpersonens stöd i sitt liv. Upplevelser av att lyckas är ytterst värdefulla för individen i empowerment-processen (Siitonen 1999).

6.2 Diskussion

6.2.1 Resultatdiskussion

Genom detta examensarbete har jag strävat efter att synliggöra erfarenheter som ungdomarna kan ha av stödpersonrelationerna inom barnskyddets öppna vård. Syftet med min studie har varit att undersöka stödet samt den ungas empowerment i stödrelationen. Frågeställningarna i undersökningen har varit: 1.) Hurdana upplevelser har den unga av

stödrelationen och stödpersonen? 2.) Hurdant stöd anser den unga att stödpersonen har gett under stödrelationen? 3.) Kan/på vilket sätt kan en stödrelation möjliggöra och gynna empowerment hos den unga?

Resultatet från min undersökning visar att respondenterna har väldigt positiva upplevelser av stödrelationen och stödpersonen och att stödrelationen har varit en betydelsefull relation för dem. För båda respondenter var ett bristfälligt socialt nätverk en orsak till varför de fick var sin stödperson. Det fanns även brister i de människorelationerna som redan fanns i respondenternas liv. Denna undersökning visar att stödrelationen och stödpersonen har på ett lyckat och positivt sätt kunnat påverka respondenternas liv. Enligt respondenterna har stödpersonen varit en trygg och pålitlig vuxen i deras liv som verkligen har brytt sig och visat ett genuint intresse gentemot dem.

Respondenterna upplever att det har funnits många fördelar med att ha en stödperson och att stödrelationen har påverkat deras liv på flera olika områden. Det kommer fram i resultatet att stödpersonen bland annat har positivt påverkat respondenternas skolgång och studier genom stöd och uppmuntran. Den ena respondenten berättade även att uppmuntran som hon fick från stödpersonen hjälpte henne att umgås med klasskamraterna och börja med ett nytt fritidsintresse. Stödpersonens uppmuntran gav respondenten således mod att vara i växelverkan med andra. Resultatet från min undersökning visar även att stödpersonens stöd och närvaro har varit betydelsefulla för respondenterna då de under ungdomen har utformat och handskats med sina utvecklingsutmaningar relaterade till studier och framtiden.

Resultatet från denna undersökning visar även att respondenterna upplever att de har kunnat vända sig till sin stödperson i alla ärenden när som helst. De upplever också att det har varit lätt att tala om olika saker med stödpersonen. Resultatet visar dock att den unga i början kan ha både positiva och negativa känslor angående stödrelationen och att det tar sin tid innan stödrelationen utformas till en relation som innehåller tillit. Den ena respondenten berättade att det tog några månader innan hon upplevde att det bildades en vänskap mellan henne och stödpersonen medan den andra respondenten upplevde att det

tog ungefär ett halvt år innan stödrelationen ändrades mot en mera naturlig relation. Därmed visar resultatet att det behövs tid för att stödrelationen och stödpersonen kan inverka den ungas liv och situation. Hur mycket tid behövs varierar dock enligt resultatet från fall till fall. Även om stödpersonen och den unga under stödrelationen gör olika saker tillsammans upplever respondenterna enligt resultatet att viktigast är det att man tillbringar tid tillsammans, inte vad man gör tillsammans. Resultatet från min undersökning visar också att respondenterna upplever att stödpersonen har varit och fortsätter att vara en vän för dem även efter den officiella stödrelationen.

Då det gäller stödet i stödrelationen, visar resultatet från min undersökning att båda respondenter har fått viktigt och betydelsefullt ovillkorligt socialt stöd från stödpersonen. Enligt resultatet har det sociala stödet från stödpersonen funnits till respondenternas förfogande i alla situationer. Stödet har fört med sig positiva följder och det har även kunnat främja välbefinnandet hos respondenterna. Olika former av socialt stöd som enligt resultatet har funnits i stödrelationerna är emotionellt stöd, informativt stöd, instrumentellt stöd samt praktiskt stöd i vardagen.

Det emotionella stödet har enligt resultatet handlat bland annat om uppmuntran som respondenterna från stödpersonen har fått samt diskussionerna mellan stödpersonen och respondenten. Som det framkom även tidigare kan uppmuntran från stödpersonen i denna undersökning relateras bland annat till respondenternas studier och sociala relationer. Det emotionella sociala stödet i form av uppmuntran och diskussioner hjälpte till exempel den ena respondenten att tänka ut vad han i framtiden vill arbeta med och att söka in till en skola. Det emotionella stödet har enligt resultatet även omfattat omtanke som respondenterna har kunnat uppleva under stödrelationen genom stödpersonens handlingar och ord. Även tillit som enligt resultatet har funnits i stödrelationerna kan klassificeras som emotionellt stöd.

Det informativa stödet i stödrelationerna har enligt resultatet innefattat råd och handledning som stödpersonen har gett till respondenterna. Det har varit fråga om råd och handledning relaterade till studier och det vardagliga livet. För den ena respondenten betydde

det informativa stödet bland annat stödpersonens råd och handledning då han flyttade hemifrån till en egen lägenhet. Således hjälpte det informativa stödet respondenten på vägen mot ett självständigare liv. Det praktiska stödet i vardagen handlar enligt resultatet om att respondenten tillsammans med stödpersonen gör någonting konkret och samtidigt eventuellt även tillägnar sig nya färdigheter. Som exempel kan ur resultatet lyftas situationer då respondenten tillsammans med stödpersonen har reparerat sin bil eller lagat sin lägenhet. När det gäller det instrumentella stödet, visar resultatet att respondenterna har från stödpersonen fått icke konkret instrumentellt stöd i form av tid. Resultatet visar även att respondenterna alltid vid behov har fått instrumentellt stöd från stödpersonen. Således har stödpersonen enligt resultatet alltid haft tid för den unga.

Då det gäller empowerment hos den unga, visar resultatet från min undersökning att det är möjligt för den unga att bli empowered i en stödrelation. Enligt denna undersökning är stödrelationen en kontext som möjliggör empowerment genom att den unga upplever stödrelationen som trygg, konfidentiell och stödjande. Genom att den unga också har möjlighet att diskutera om allt med stödpersonen, utgör stödrelationen en grund för empowerment-processen. Resultatet visar även att stödrelationen har haft positiv inverkan på respondenternas självbild samt deras uppfattning om sina egna resurser och möjligheter. Ur resultatet kommer det också tydligt fram att den ena respondenten upplevde att hennes självförtroende och självbild förbättrades under stödrelationen. Stödrelationen bidrog även till hennes känsla av livskontroll. Dessa faktorer kan anses främja empowerment-processen hos den unga.

Utöver de ovanstående faktorerna kan stödrelationen enligt denna undersökning möjliggöra empowerment hos den unga genom att ge möjlighet för den unga att uppleva acceptans, tillit, respekt och uppmuntran. Resultatet visar även att respondenterna med hjälp av stödpersonens stöd har kunnat uppnå sina egna målsättningar och uppleva känslan av att lyckas vilket i sin tur kan anses ha främjat empowerment-processen. Empowerment hos den unga kan enligt min undersökning främjas av stödrelationen också genom att stödpersonen fungerar som en lyssnare som genuint visar sitt intresse och får den unga att känna sig som ett viktigt subjekt. Resultatet visar även att stödrelationen

och stödpersonen kan bidra till den ungas förväntningar om sin framtid och skapa hoppfullhet vilket kan gynna empowerment hos den unga.

Mitt övergripande syfte med denna undersökning har varit att ta reda på vilken betydelse den frivilliga stödpersonen kan ha för den unga inom barnskyddets öppna vård. Jag anser att jag har kunnat uppnå detta syfte med hjälp av både den teoretiska referensramen och den empiriska delen i min undersökning. Genom att kombinera dessa två delar anser jag att jag har kunnat besvara mina tre frågeställningar. Jag är även relativt nöjd med mina frågeställningar eftersom jag anser att de har motsvarat mitt syfte med denna undersökning. Utgående från dessa faktorer anser jag att validiteten i min undersökning är relativt hög. Jag kan dock inte påstå att resultaten från min undersökning är generaliserbara eftersom jag endast har intervjuat två ungdomar. Meningen har således varit snarare att skapa en bättre förståelse och att fördjupa fenomenet (Tuomi & Sara-järvi 2009, Jacobsen 2007).

Enligt Jacobsen (2007:168) kan man dock i någon grad påstå att resultatet kan generaliseras att gälla även till en större population av enheter om det finns andra forskare som har kommit fram till samma resultat i sina undersökningar. I kapitlet *Tidigare forskning* presenterade jag Palonens (2003) forskning om ungdomar och stödfamiljer inom barnskyddet, Rantanens (2010) forskning om ungdomar och stödpersoner inom barnskyddet samt de Andas (2001) forskning om mentorprogram (USA) för ungdomar som befinner sig i riskzonen. Dessa forskningar visar att både stödfamiljer och stödpersoner inom barnskyddet samt mentorer (USA) kan ha en positiv inverkan på den ungas situation. Som tidigare forskning presenterade jag även Kaplans et al. (2009) undersökning som handlar om ungdomar och empowerment stödjande program inom barnskydd (USA). Forskningen visar att mentorskapet kan ses som en viktig strategi för att öka empowerment hos ungdomar. Utgående från dessa tidigare forskningar anser jag att resultaten i min undersökning kan i någon grad generaliseras.

Jag anser att empowerment är ett viktigt begrepp med tanke på ungdomen och de olika övergångar som hör till denna period av livet. Speciellt då det är frågan om ungdomar

som är klienter inom barnskyddet, kan empowerment ha en ännu viktigare roll. I början av examensarbetsprocessen var jag trots detta en aning tveksam angående min tredje frågeställning om empowerment eftersom det kan vara relativt svårt att mäta och undersöka empowerment hos individen. Det kan också diskuteras om det alls är möjligt att studera empowerment på ett trovärdigt sätt. Jag anser dock att jag med hjälp av Siitons (1999) beskrivning av empowermentfrämjande delprocesser har kunnat studera och få en uppfattning om hur stödrelationen kan möjliggöra empowerment hos den unga och jag är glad över att jag beslöt mig för att inkludera empowerment i min undersökning.

De resultaten som jag genom denna undersökning har fått fram är väldigt positiva. Då kan det eventuellt diskuteras om det endast är personer med positiva erfarenheter som vill delta i en undersökning som denna. Jag tolkar dock resultaten som ett bevis på att stödrelationen mellan den frivilliga stödpersonen och den unga inom barnskyddets öppna vård påverkar den ungas liv på ett positivt sätt och främjar den ungas situation. Genom att man lyckas hitta en rätt stödperson åt den unga och genom att stödrelationen varar i en längre period än bara några månader anser jag att man kan uppnå goda resultat.

6.2.2 Metoddiskussion

För att få svar på mina frågeställningar och för att uppnå syftet med denna undersökning använde jag mig av kvalitativa forskningsmetoder. Enligt Jacobsen (2007) är de kvalitativa metoderna öppna och flexibla och passar bra i situationer då man vill utveckla ny kunskap samt djupare förståelse. Utgångspunkten för den kvalitativa undersökningen är skildring av det verkliga livet (Hirsjärvi et al. 2007). Jag anser att kvalitativa metoder lämpade sig bra för min undersökning eftersom jag med hjälp av undersökningen ville utveckla förståelse för hur ungdomarna inom barnskyddet upplever stödpersonrelationen. Jag ville således skildra det verkliga livet.

Typiskt för den kvalitativa undersökningen är att forskaren använder sig av metoder som för fram respondentens röst och synvinkel (Hirsjärvi et al. 2007). För att kunna föra fram ungdomars röst och synvinkel angående stödpersonverksamheten utförde jag individuella intervjuer med respondenterna. Jag valde att utföra intervjuer även på grund av att jag ville poängtera att den unga är ett subjekt i intervjusituationen (Hirsjärvi et al. 2007). Jag använde mig av den öppna intervjun som jag på förhand till en viss del hade strukturerat genom att utarbeta en intervjuguide med de olika temana som jag under intervjuerna ville ta upp (Jacobsen 2007). Jag anser att den öppna intervjun med intervjuguiden fungerade bra i denna undersökning eftersom jag under intervjuerna hade möjlighet att klargöra de svaren som jag fick och att fördjupa de kunskaper som respondenten förmedlade. (Hirsjärvi et al. 2007)

Även om jag anser att intervjuerna fungerade bra för mitt syfte, kan det diskuteras om någon annan form av datainsamlingsmetod skulle ha lämpat sig bättre för min undersökning. Eftersom jag har studerat ett personligt ämne som kan vara känsligt för respondenten kunde jag ha till exempel gjort min datainsamling genom enkäter. Jag tror dock inte att enkätundersökningen skulle ha gett mig lika djupgående svar som intervjuerna gjorde. Det som kunde ha varit bra med en enkätundersökning är att jag eventuellt hade fått flera respondenter. Å andra sidan tror jag att det överhuvudtaget kan vara krävande att hitta respondenter för en undersökning som handlar om ett känsligt ämne. I början var min tanke att intervjua minst fem ungdomar men efter att jag under en längre tid hade försökt hitta flera respondenter utan att lyckas bestämde jag mig för att utgå ifrån de två intervjuerna som jag hade utfört. Jag anser att dessa två respondenter delade med sig oerhört viktiga erfarenheter som hjälpte mig att utföra denna undersökning och detta är jag tacksam för.

Jag genomförde den ena intervjun i en naturlig miljö hemma hos respondenten och den andra intervjun i en neutral miljö vilket i detta fall betyder ett skilt studierum på ett bibliotek. Jag anser att en viktig uppgift för mig var att skapa en tillitsfull och bekväm atmosfär och jag upplever att jag relativt bra lyckades med detta under de båda intervjuerna. Trots detta anser jag att atmosfären i intervjun som genomfördes hemma hos respondenten var mera avspänd än atmosfären i intervjun som genomfördes på biblioteket. På grund av detta anser jag att det skulle ha varit en ideal situation att genomföra båda intervjuerna i en naturlig miljö. Att jag använde mig av bandspelare under inter-

vjuerna kan också vara en faktor som påverkade atmosfären eftersom respondenterna möjligtvis upplevde det obekvämt. Å andra sidan gav båda respondenter sitt tillstånd till att jag kunde spela in intervjuerna och jag anser att jag med hjälp av bandspelaren kunde bättre lyssna på respondenten och uppmärksamma det som sades då jag inte kontinuerligt behövde göra anteckningar. Detta anser jag att i sin tur har kunnat positivt påverka atmosfären i intervjun.

En sak som jag upplever att kunde ha varit lönsamt för mig att göra innan de riktiga intervjuerna är en pilotintervju. Detta var också meningen i början av examensarbetsprocessen men eftersom det visade sig att vara utmanande att alls hitta respondenter var jag tvungen att utesluta pilotintervjun. Jag anser att pilotintervjun kunde ha varit bra på grund av att jag då skulle ha haft möjlighet att eventuellt omarbета min intervjuguide. Pilotintervjun kunde ha varit bra även på grund av att jag inte är van att genomföra intervjuer.

Analysen av det insamlade materialet genomförde jag med hjälp av innehållsanalys. Jag anser att jag lyckades relativt bra med att dela upp materialet i kategorier och med att välja ut beskrivande citat för kategorierna. Jag anser att min intervjuguide, som jag utgick ifrån, var till en stor hjälp och nytta. Trots detta upplevde jag genomförandet av analysen till en början rätt så svårt. Det kändes i början också svårt att exkludera sådana data från analysen och examensarbetet som inte besvarade mina frågeställningar men som ändå var intressanta. Med tanke på analysen anser jag att det var väldigt bra att jag hade spelat in intervjuerna eftersom jag då kunde bland annat ordagrant återge det som respondenten hade berättat.

Med tanke på reliabiliteten i min undersökning har jag strävat efter att genomföra undersökningen på ett trovärdigt sätt. Jag strävade till exempel efter att bete mig på samma sätt under båda intervjuerna för att undvika undersökareffektet som Jacobsen (2007) skriver om. Som det framkom redan tidigare strävade jag också efter att skapa en bekväm atmosfär under båda intervjutillfällena. Jag anser att reliabiliteten i min undersökning förstärks av att jag under intervjuerna använde mig av bandspelare som i sin tur hjälpte mig att sträva efter noggrannhet i analyskedet. Enligt Hirsjärvi et al. (2007) stiger pålitligheten i en kvalitativ undersökning om forskaren noggrant beskriver hur undersökningen har förverkligats. Detta innebär att forskaren bör förklara de olika fa-

serna i undersökningen och berätta till exempel om omständigheterna gällande intervjuerna. (Hirsjärvi et al. 2007) Jag har strävat efter att noggrant beskriva de olika skedena i min undersökning samt beskriva omständigheterna gällande intervjuerna för att öka reliabiliteten i detta examensarbete.

6.3 Förslag på fortsatt forskning

Under examensarbetsprocessen träffade jag två ungdomar vars stödrelation hade varat endast i några månader. Den uppfattningen jag fick var att stödrelationerna hade upphörts relativt plötsligt även om den unga möjligtvis kunde ha haft nytta av stödpersonens stöd på längre sikt. På grund av detta anser jag att det med tanke på fortsatt forskning kunde vara intressant att studera stödrelationer som har varat i en relativt kort tid, till exempel i under ett halvt år. Det kunde vara intressant att intervjua ungdomar om deras erfarenheter och få fram deras tankar om varför stödrelationen varade endast i en kort tid. En sådan undersökning kunde möjligtvis hjälpa till att utveckla stödpersonverksamheten inom barnskyddet. Det kunde dock vara relativt krävande att hitta respondenter för undersökningen men troligtvis också givande om man lyckades med detta.

Med tanke på fortsatt forskning anser jag även att det kunde vara intressant att undersöka de professionellas åsikter om stödpersonverksamheten. Med professionella anser jag personer som arbetar inom barnskyddet och har erfarenhet av frivillig stödpersonverksamhet. Man kunde till exempel intervjua professionella i endast en kommun eller intervjua professionella i flera kommuner och göra en jämförelse. Jag märkte under forskningsprocessen att stödpersonverksamheten – dess ordnande och användning - varierar mellan olika kommuner och på grund av detta anser jag att det kunde vara intressant att undersöka de professionellas åsikter. Som fortsatt forskning kunde man också kartlägga hur barnskyddets stödpersonverksamhet ordnas i en viss kommun och på detta sätt möjligtvis komma fram till några utvecklingsförslag. Man kunde även jämföra några kommuner med varandra för att kartlägga stödpersonverksamhetens läge i ett visst område i Finland.

7 AVSLUTNING

Denna examensarbetsprocess har i sin helhet varit både intressant och lärorik. Det har också varit en lång process som har innehållit stunder då jag har känt mig rätt så frustrerad. Denna frustration har för det mesta härstammat från svårigheten att hitta respondenter. Jag är trots allt väldigt glad över att jag valde att skriva om barnskyddets stödpersonverksamhet ur ungdomars synvinkel. Det har varit väldigt givande att få intervjua två ungdomar och att få ta del av deras erfarenheter.

Efter att jag nu har gjort min undersökning och skrivit mitt examensarbete vet jag hur mycket en frivillig stödperson kan betyda för en ungdom som är klient inom barnskyddet. Med hjälp av stödpersonen kan ungdomen ha möjlighet till att känna sig viktig och att veta att det finns någon i närheten som stöder och hjälper framåt i livet. Detta är oerhört viktigt om den unga i sitt sociala nätverk har saknat en trygg och stödjande vuxen. Träffarna under stödrelationen kan betyda mycket för den unga eftersom hon eller han då har möjlighet att uppleva att stödpersonen – en vuxen – finns där bara för henne eller honom. Stödpersonen kan således ha en viktig och positiv inverkan på den ungas utveckling och liv under stödrelationen men även efter att stödrelationen har upphörts. Då stödrelationen har varit lyckad kan den unga bära med sig de goda erfarenheterna genom livet.

Även om den frivilliga stödpersonverksamheten är relaterad till barnskyddet och handlar om en stödåtgärd inom barnskyddets öppna vård, tror jag att det kan vara en stödåtgärd som den unga eventuellt har lättare att acceptera och ta emot eftersom stödpersonen är en vanlig vuxen. Således handlar det inte om en myndighet och det är eventuellt lättare för den unga att ta en mera positiv inställning. Jag anser att stödpersonverksamheten inom barnskyddets öppna vård är en stödåtgärd som flitigt borde användas i kommuner alltid då det är möjligt och ändamålsenligt. Detta förutsätter dock att det finns tillräckligt med frivilliga stödpersoner. Även om frivillig stödpersonverksamhet inte är helt gratis, är det en förmånlig stödåtgärd som kan förebygga bland annat omhändertagande av den unga. Detta kan minska kostnader men allra viktigast – mycket viktigare än pengar – är ändå att den unga kan ha stor nytta av verksamheten.

Jag hoppas att Specialvårdorganisationernas förbund EHJÄ rf kommer att i sin verksamhet ha nytta av detta examensarbete. Jag anser att de positiva erfarenheterna som ungdomarna enligt min undersökning har av stödpersonverksamheten kan användas för att uppmuntra och motivera frivilliga stödpersoner. Eventuellt kan man med hjälp av ungdomars positiva upplevelser uppmuntra vuxna, som har funderat på att bli stödpersoner, att ta det viktiga steget. Jag anser också att informationen som examensarbetet erbjuder kan vara av intresse för socionomer och andra yrkeskunniga som arbetar inom barnskyddet.

REFERENSER

Aaltonen, Marjo; Ojanen, Tuija; Vihunen, Riitta & Vilén, Marika. 2003. *Nuoren aika*. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOY. 452 s.

Aaltonen, Sanna & Heikkinen, Alpo. 2009. Nuoret lastensuojelussa. I: Bardy, Marjatta (toim.). *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. s. 165-176. Tillgänglig: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3e955ab5-14e4-4478-8b72-cfa482210151> Hämtad 15.6.2011.

Adams, Robert. 2003. *Social work and empowerment*. Third edition. New York: Palgrave Macmillan. 214 s.

Askheim & Starrin. 2007. Empowerment – ett modeord? I: Askheim & Starrin (red.). *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups. s. 9-17.

Barnskyddslag 13.4.2007/417. Tillgänglig: Finlex
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417> Hämtad 1.12.2010.

Bell, Judith. 2006. *Introduktion till forskningsmetodik*. Fjärde upplagan. Lund: Studentlitteratur. 265 s.

de Anda, Diane. 2001. A Qualitative Evaluation of a Mentor Program for At-Risk Youth: The Participants' Perspective. *Child and Adolescent Social Work Journal*. Volume 18, Number 2. s. 97-117. Tillgänglig: Academic Search Elite. Hämtad 25.8.2010.

Dunderfelt, Tony. 1997. *Elämäntutkimus*. 9. painos. Helsinki: WSOY. 294 s.

EHJÄ rf. 2011. Tillgänglig: <http://www.ehja.fi/sivut%20ruotsiksi.htm> Hämtad 15.4.2011.

Ellonen, Noora. 2008. *Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen*. Tampere: Tampereen yliopisto. 250 s.

Evenshaug, Oddbjørn & Hallen, Dag. 2001. *Barn- och ungdomspsykologi*. 2:a upplagan. Lund: Studentlitteratur. 512 s.

Heikkinen, Alpo. 2007. *Nuoret lastensuojelun avohuollossa – palvelujen ja menetelmien tarkastelu. Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalialan kehittämishankkeen lastensuojelun kehittämisohjelman raportti*. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2007:1. 118 s.

Heino, Tarja. 2007. *Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana*. Helsinki: Stakes. Stakesin työpapereita 30/2007. 80 s. Tillgänglig: <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/T30-2007-VERKKO.pdf> Hämtad 31.3.2011.

Helminen, Jari. 2005. Nuoren tuentarve ja ammattikorkeakouluopiskelijat nuoren tukena. I: Helminen (toim.). *Kiintopisteitä nuoruusaikaan. Psykososiaalinen tuki ja työ nuorten kanssa toimittaessa*. B Raportteja 26. Diakonia-ammattikorkeakoulu. s. 181-187.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2007. *Tutki ja kirjoita*. 13. painos. Helsinki: Tammi. 448 s.

Jacobsen, Dag Ingvar. 2007. *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur. 316 s.

Kaplan, S.; Skolnik L. & Turnbull A. 2009. Enhancing the Empowerment of Youth in Foster Care: Supportive Services. *Child Welfare*. Volume 88, Number 1. s. 133-161. Tillgänglig: Academic Search Elite. Hämtad 6.1.2011.

Korhonen, Anu. 2005. *Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja*. Helsinki: EHJÄ ry. 72 s.

Kumpusalo, Esko. 1991. *Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys*. Raportteja 8/1991. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus. 140 s.

Larsson, Sam. 2005. Kvalitativ metod – en introduktion. I: Larsson, Sam; Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur. s. 91-128.

Lastensuojelu 2010. 2011. THL-tilastoraportti. Tillgänglig: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf Hämtad 30.11.2011.

Lastensuojelun käsikirja. 2010. Uppdaterad 1.12.2010. Tillgänglig: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/> Hämtad 2.12.2010.

Lehtinen, Sini. 1994. *Tukihenkilö apuna arjessa. Järjestöjen tukihenkilöprojekti*. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto. 77 s.

Lehtinen, Sini-Tuulia. 1997. *Vapaaehtoistoiminta – kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön*. Helsinki: KANSALAISAREENA RY. 71 s.

Lämsä, Anna-Liisa. 2009. Yhteiskunnan muutos ja elämän riskit. I: Lämsä, Anna-Liisa (toim.). *Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Jyväskylä: PS-kustannus. s.21-32.

Mahlakaarto, Salme. 2010. *Subjektiksi työssä. Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 95 s. Tillgänglig: <http://dissertations.jyu.fi/studeduc/9789513939922.pdf> Hämtad 6.10.2011.

Metteri, Anna & Haukka-Wacklin, Tuula. 2004. Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. I: Karjalainen, Vappu & Vilkkumaa, Ilpo (toim.). *Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen*. Helsinki: STAKES. s. 53-69.

Moula, Alireza. 2009. Inledning. I: Moula, Alireza (red.). *Empowermentorienterat socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur. s. 17-25.

Nestmann, Frank & Hurrelmann, Klaus. 1994. Child and Adolescent Research as a Challenge and Opportunity for Social Support Theory, Measurement, and Intervention: And Vice Versa. I: Nestmann, Frank & Hurrelmann, Klaus (ed.). *Social Networks and Social Support in Childhood and Adolescence*. Berlin: de Gruyter. s. 1-20.

Nurmi, Jari-Erik. 1998. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. I: Lyytinen, Paula; Korkiakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.). *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. 1.-3. painos. Helsinki: WSOY. s. 256-274.

Palonen, Kaisa. 2003. *"Pari frendii naapurissa". Tukiperhe itsenäistyvän nuoren rinnalla.* Pro gradu. Helsingin yliopisto. 77 s.

Rantanen, Päivi. 2004. Nuoruusikä. I: Moilanen, Irma; Räsänen, Eila; Tamminen, Tuula; Almqvist, Fredrik; Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti (toim.). *Lasten- ja nuorisopsykiatria.* 3. uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. s. 46-49.

Rantanen, Sanna. 2010. *"Olisin ilman sitä varmaan jossain lastenkodissa tällä hetkellä."* Nuorten kokemuksia lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnasta. Pro gradu. Turun yliopisto. 96 s.

Räsänen, Juhani. 2006. *Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen.* Järvenpää: Julkiviestintä Oy. 360 s.

Salmela, Jaana. 2006. *Koetun sosiaalisen tuen, pätevyyden, itsearvostuksen ja liikunnan yhteyksiä nuoruusiän kasvuvuosina.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Chydenius-instituutin tutkimuksia 1/2006. 184 s. Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18015/951-39-2490-4.pdf?sequence=1> Hämtad 5.9.2011.

Siitonen, Juha. 1999. *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua.* Oulu: Oulun yliopisto. 206 s. Tillgänglig: <http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf> Hämtad 10.11.2010.

Tardy, Charles H. 1985. Social Support Measurement. *American Journal of Community Psychology.* Vol. 13, No. 2. s. 187-202. Tillgänglig: Springerlink. Hämtad 5.9.2011.

Taskinen, Sirpa. 2010. *Lastensuojelun soveltaminen*. Helsinki: WSOY. 216 s.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi. 175 s.

Turunen, Kari E. 2005. *Ikävaiheiden kriisit*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 274 s.

Vuorinen, Risto. 1998. *Minän synty ja kehitys*. 2., uudistettu painos. Helsinki: WSOY. 368 s.

BILAGA 1. Ansökan om forskningslov

xx.xx.2011

Mottagarens uppgifter

ANSÖKAN OM FORSKNINGSLOV

Jag är en socionomstuderande från yrkeshögskolan Arcada och för tillfället skriver jag mitt examensarbete. Med hjälp av mitt examensarbete har jag som syfte att undersöka och föra fram ungdomars erfarenheter av frivilliga stödpersoners betydelse inom barnskyddets öppna vård. Mitt syfte är att ta reda på hur stort stöd de unga upplever sig ha fått av sin stödperson under stödrelationen samt om stödrelationen möjliggör och främjar empowerment hos den unga.

Mitt examensarbete är en kvalitativ undersökning och jag har som avsikt att med hjälp av temaintervjuer intervjua 5-7 frivilliga ungdomar som under tidpunkten för intervjun är myndiga och vars stödrelation redan har upphörts. Jag har som avsikt att spela in intervjuerna om respondenterna ger sitt lov till detta, och transkribera materialet efter intervjuerna. Detta gör jag på grund av att kunna söka svar på mina forskningsfrågor och analysera materialet i mitt examensarbete.

Härmed ber jag om Ert lov att via er kunna kontakta ungdomar som har haft en stödperson som stödåtgärd inom barnskyddets öppna vård. Mitt examensarbete följer de forskningsetiska principerna och därmed skyddas respondenternas identitet genom hela processen. All material, som jag under intervjuerna samlar in, är konfidentiellt. Jag bevarar omsorgsfullt materialet från intervjuerna och efter att mitt examensarbete har blivit godkänt kommer jag att förstöra det insamlade materialet på ett adekvat sätt.

Som handledare för mitt examensarbete fungerar Arla Cederberg (arla.cederberg@arcada.fi). Mitt examensarbete är ett projekterat arbete med Specialvårdorganisationernas förbund EHJÄ rf som uppdragsgivare.

Med vänlig hälsning

Jenni Turunen

jenni.turunen@arcada.fi, tel. 041 xxx xxxx

BILAGA 2. Ansökan om forskningslov (finska)/ Tutkimuslupahakemus

xx.xx.2011

Vastaanottajan tiedot

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS OPINNÄYTETYÖN TEKEMISEKSI

Opiskelen sosionomiksi (AMK) ammattikorkeakoulu Arcadassa ja teen tällä hetkellä opinnäytetyötäni. Tarkoitukseni on opinnäytetyöni kautta tutkia ja tuoda esille nuorten kokemuksia vapaaehtoisten tukihenkilöiden merkityksestä lastensuojelun avohuollossa. Tarkoitukseni on selvittää minkälaista tukea nuoret kokevat saaneensa tukihenkilöltään tukisuhteen aikana sekä voiko tukisuhde mahdollistaa ja edistää nuoren voimaantumista.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen, ja tarkoitukseni on teemahaastattelujen avulla haastatella 5-7 vapaaehtoista nuorta, jotka haastattelua tehtäessä ovat täysi-ikäisiä ja joiden tukisuhde on jo päättynyt. Tarkoitukseni on haastateltavien luvalla nauhoittaa haastattelut ja litteroida materiaali haastattelujen jälkeen, jotta pystyn etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiini ja analysoimaan materiaalia opinnäytetyössäni.

Pyydän täten lupaanne teidän kauttanne ottaa yhteyttä nuoriin, joilla on ollut tukihenkilö lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Opinnäytetyöni noudattaa tutkimuseettisiä periaatteita eikä haastateltavien henkilöllisyys näin ollen tule missään vaiheessa esille. Kaikki materiaali, jonka haastattelujen aikana kerään, on luottamuksellista. Säilytän haastatteluaineistoa huolellisesti, ja opinnäytetyöni hyväksymisen jälkeen tuhoan haastatteluista keräämäni aineiston asianmukaisesti.

Opinnäytetyöni ohjaajana toimii Arla Cederberg (arla.cederberg@arcada.fi). Opinnäytetyöni on hankkeistettu ja toimeksiantajana toimii Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry.

Ystävällisin terveisin

Jenni Turunen

jenni.turunen@arcada.fi, puh. 041 xxx xxxx

BILAGA 3. Informationsbrev till personer som eventuellt kommer att förmedla kontakten till respondenterna

Hej!

I följande skickar jag ett brev där Du ombes att delta i socionomstuderande Jenni Turunens examensarbete. Examensarbetet handlar om stödpersonverksamheten inom barnskyddets öppna vård. Närmare uppgifter hittar Du i det följande brevet. Detta brev är skickat av oss vilket innebär att Jenni Turunen inte har fått dina personuppgifter eller adress.

Med vänlig hälsning

BILAGA 4. Informationsbrev till personer som eventuellt kommer att förmedla kontakten till respondenterna (finska)/ **Informaatiokirje henkilöille, jotka mahdollisesti välittävät yhteyden haastateltavaan**

Hei!

Lähetän Sinulle ohessa kirjeen, jossa Sinua pyydetään osallistumaan sosionomiopiskelija Jenni Turusen opinnäytetyöhön. Opinnäytetyö koskee lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoimintaa. Tarkemmat tiedot löydät ohessa olevasta kirjeestä. Tämä kirje on lähetetty meidän toimestamme eikä Jenni Turunen näin ollen ole saanut tietoonsa henkilötietojasi tai osoitettasi.

Ystävällisin terveisin

BILAGA 5. Informationsbrev till respondenten

Hej!

Mitt namn är Jenni Turunen och jag studerar till socionom i yrkeshögskolan Arcada. För tillfället skriver jag mitt examensarbete och min avsikt är att studera den frivilliga stödpersonens betydelse för ungdomen inom barnskyddets öppna vård. Med hjälp av mitt examensarbete vill jag föra fram den ungas synvinkel samt tankar och funderingar gällande stödpersonverksamheten inom barnskyddets öppna vård. För att uppnå detta syfte skulle jag vilja fråga efter Din hjälp.

Jag skulle vilja fråga om lov att intervjua Dig för mitt examensarbete eftersom Dina erfarenheter och tankar om stödrelationen är unika och viktiga. Intervjun skulle räcka ungefär 60 minuter och jag skulle intervjua Dig på någon i förväg bestämd plats. Jag kommer att göra anteckningar under intervjun och jag kommer även att banda in hela intervjun så att jag inte glömmer de viktiga sakerna som Du berättar. Jag kommer att förvara både anteckningarna och bandningen omsorgsfullt och jag kommer att använda dem endast i forskningssyfte. I det färdiga examensarbetet kommer jag att använda citat och referat från intervjuerna men jag kommer att skydda Din identitet noggrant under hela forskningsprocessen och således kan man inte känna igen Dig från mitt examensarbete. När mitt examensarbete är färdigt och godkänt kommer jag att förstöra all intervjumaterial på ett adekvat sätt.

Deltagandet i intervjun är helt frivilligt och Du kan avbryta intervjun i vilket skede som helst. Du kan även efter intervjun förbjuda användandet av Dina svar i mitt examensarbete. Du kan alltså återkalla ditt deltagande ända tills mitt examensarbete är färdigt.

Om Du blev intresserad av att delta i intervjun, var vänlig och kontakta mig via telefon eller e-mail senast xx.x.2011. Skriv Ditt telefonnummer i meddelandet så ringer jag Dig och vi kan komma överens om intervjudetaljerna. Om Du har frågor gällande mitt examensarbete eller intervjun kan Du gärna kontakta mig.

Med vänlig hälsning

Jenni Turunen (tel: 041 xxx xxxx, e-mail: jenni.turunen@arcada.fi)

BILAGA 6. Informationsbrev till respondenten (finska)/ Informaatiokirje haastateltavalle

Hei!

Nimeni on Jenni Turunen ja opiskelen sosionomiksi ammattikorkeakoulu Arcadassa. Teen tällä hetkellä opinnäytetyötäni, ja tavoitteenani on tutkia vapaaehtoisen tukihenkilön merkitystä nuorille lastensuojelun avohuollossa. Haluaisin opinnäytetyöni avulla tuoda esille nuoren näkökulman sekä ajatukset liittyen lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoimintaan. Tämän tavoitteeni saavuttamiseksi pyytäisin Sinun apuasi.

Haluaisin pyytää lupaa haastatella Sinua opinnäytetyötäni varten, koska kokemuksesi ja ajatuksesi tukisuhteesta ovat ainutkertaisia ja tärkeitä. Haastattelu kestäisi noin 60 minuuttia, ja haastattelisin Sinua jossakin ennalta sopimassamme paikassa. Haastattelun aikana teen muistiinpanoja sekä tallennan koko haastattelun nauhurille, jotta kertomasi tärkeät asiat eivät unohdu. Säilytän muistiinpanoja ja nauhoituksia huolellisesti ja käytän niitä ainoastaan tutkimustarkoitukseen. Valmiissa opinnäytetyössäni minulla on aikomuksena käyttää myös suoria lainauksia haastatteluista, mutta suojelen henkilöllisyyttäsi tarkoin koko tutkimuksen ajan eikä Sinua näin ollen voi tunnistaa opinnäytetyöstäni. Opinnäytetyöni valmistuttua hävitän kaiken haastattelusta keräämäni materiaalin asianmukaisesti.

Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista, ja voit keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa. Voit myös jälkikäteen kieltää vastauksiesi käyttämisen opinnäytetyössäni eli voit perua osallistumisesi opinnäytetyöni valmistumiseen asti.

Jos kiinnostuit haastatteluun osallistumisesta, otathan minuun yhteyttä puhelimitse tai sähköpostilla viimeistään xx.x.2011. Laita viestiin puhelinnumerosi niin otan Sinuun yhteyttä, jotta voimme sopia haastattelun yksityiskohdista. Jos Sinulla on kysyttävää opinnäytetyöhöni tai haastatteluun liittyen, voit ottaa minuun yhteyttä. Vastaan mielelläni mieltäsi askarruttaviin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin ja yhteydenottoasi toivoen

Jenni Turunen (Puh. 041 xxx xxxx, Sähköposti: jenni.turunen@arcada.fi)

BILAGA 7. Formulär om informerat samtycke

Jag ger tillstånd till socionomstuderande Jenni Turunen att intervjua mig. Jag har blivit informerad om att Jenni Turunen kommer under intervjun att använda en bandspelare och göra anteckningar. Intervjun med mig kommer att användas för Jenni Turunens examensarbete som handlar om stödpersonverksamheten inom barnskyddets öppna vård och den frivilliga stödpersonens betydelse för ungdomen inom barnskyddets öppna vård.

Jag har blivit informerad om att deltagandet i intervjun är helt frivilligt. Jag är medveten om att jag kan avbryta intervjun om jag så vill eller att jag efteråt även kan förbjuda användningen av intervjun i Jenni Turunens examensarbete ända tills examensarbetet är färdigt. Jag är även medveten om att mina personuppgifter och saker som jag berättar under intervjun kommer att behandlas konfidentiellt och de kommer inte att överlåtas till utomstående. Man kan inte känna igen mig i det färdiga examensarbetet. Efter att examensarbetet har blivit färdigt kommer all material som har samlats in under min intervju att förstöras på ett adekvat sätt.

Genom att skriva under detta papper godkänner jag att intervjun görs, att intervjun bandas in och att Jenni Turunen använder det insamlade materialet från intervjun i sitt examensarbete.

Tid och plats

Underskrift och namnförtydligande

BILAGA 8. Formulär om informerat samtycke (finska)/ Kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Annan luvan sosionomiopiskelija Jenni Turuselle haastatella minua. Minua on informoitu siitä, että haastattelun aikana käytetään nauhuria sekä tehdään muistiinpanoja. Haastatteluani käytetään Jenni Turusen opinnäytetyöhön, joka käsittelee lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoimintaa ja vapaaehtoisen tukihenkilön merkitystä nuorelle lastensuojelun avohuollossa.

Minua on informoitu siitä, että haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Olen tietoinen siitä, että voin halutessani keskeyttää haastattelun tai jälkeinpäin kieltää haastatteluni käyttämisen Jenni Turusen opinnäytetyössä siihen asti kunnes opinnäytetyö valmistuu. Tiedän myös, että henkilötietojani ja haastattelun aikana kertomiani asioita käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta ulkopuolisille. Minua ei pysty tunnistamaan valmiista opinnäytetyöstä. Opinnäytetyön valmistuttua kaikki haastatteluni aikana kerätty materiaali hävitetään asianmukaisesti.

Allekirjoittamalla tämän paperin hyväksyn haastattelun tekemisen, nauhurin käytön haastattelussa sekä haastatteluvastauksieni käyttämisen Jenni Turusen opinnäytetyössä.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

BILAGA 9. Intervjuguide – temaintervju

Bakgrundsfakta:

- informantens samt stödpersonens kön
- informantens ålder i nuläget samt under tiden då stödrelationen inleddes
- stödpersonens ålder då stödrelationen inleddes
- hur länge varade stödrelationen

Början av stödrelationen

- Hurdan var din egen/din familjs situation då stödrelationen inleddes? Vilka orsaker ledde till det att du fick en stödperson?
- Hurdan var din inställning med tanke på stödrelationens början? (positiv? negativ?)
- Upplevde du själv att du behövde en stödperson i din dåvarande livssituation? Varför?

Stödrelationens vardag

- Hur ofta träffades du och din stödperson?
- Vad gjorde ni under träffarna?
- Hurdan upplever du att din relation till stödpersonen var? (bra/inte så bra? en vuxen vän?)
- Hurdana är dina upplevelser gällande stödet under träffarna? I hurdana situationer/frågor upplever du att du fick stöd från din stödperson? Konkreta situationer (t.ex. att besöka en myndighet), känslifrågor (t.ex. diskussioner), stöd till skolgången? Upplever du att du fick/skulle ha fått stöd från din stödperson alltid vid behov?
- Hurdan upplever du att atmosfären i stödrelationen var? (bra/inte så bra?) Upplevde du till exempel att du kunde diskutera om allt med din stödperson? (Vad talade ni om? Vem var det oftast som tog saker upp till diskussion?) Upplevde du till exempel att din stödperson uppskattade och uppmuntrade dig?

Erfarenheten av stödrelationen

- Hurdan är din upplevelse av stödrelationens fördelar? Tycker du att stödrelationen var till nytta för dig? På vilket sätt var den till nytta?
- Upplever du att stödpersonen var en viktig person i ditt liv under tiden som stödrelationen varade? Varför?
- Tycker du att stödrelationen påverkade din uppfattning om dig själv/din framtid? Upplever du att stödrelationen bidrog till hur du såg dig själv/din framtid? (bl.a. möjligheter, egna resurser?)

- Finns det saker som du skulle ha önskat dig/som du förväntade dig av stödrelationen, men som inte uppfylldes?

Stödrelationens inverkan på det nuvarande livet

- Hur skulle du beskriva stödpersonens betydelse för dig i ditt liv under en längre sikt (tidsperiod)/efter att stödrelationen upphörde? Upplever du att stödrelationen och stödpersonen har inverkan på ditt nuvarande liv?
- Upplever du att du av stödrelationen och din stödperson fick vägkost för livet? Varför? Hurdan?

Finns det ännu någonting som du skulle vilja berätta angående stödrelationen och/eller din stödperson?

BILAGA 10. Intervjuguide – temaintervju (finska)/ Haastattelurunko – teema-haastattelu

Taustatiedot:

- haastateltavan sekä tukihenkilön sukupuoli
- haastateltavan ikä tällä hetkellä sekä tukisuhteen alkaessa
- tukihenkilön ikä tukisuhteen alkaessa
- tukisuhteen pituus

Tukisuhteen aloitus

- Millainen oli sinun/perheesi tilanne tukisuhteen alkaessa? Mitkä seikat johtivat siihen, että sait tukihenkilön?
- Miten itse suhtauduit tukisuhteen aloittamiseen? (positiivisesti? negatiivisesti?)
- Koitko itse, että tarvitsit tukihenkilöä silloisessa elämäntilanteessasi? Miksi?

Tukisuhteen arkipäivä

- Kuinka usein tapasitte tukihenkilön kanssa?
- Mitä teitte tapaamisten aikana?
- Minkälainen suhteesi tukihenkilöön mielestäsi oli? (hyvä/ ei kovin hyvä? aikuinen kaveri?)
- Minkälainen on oma kokemuksesi tuen ilmenemisestä tapaamisten aikana? Millaisissa asioissa sait mielestäsi tukea tukihenkilöltäsi? Konkreettisissa asioissa (esim. virastossa asioiminen), tunneasioissa (esim. keskusteleminen), tukea koulunkäyntiin? Oliko sinulla tunne, että sait/olisit saanut tukea tukihenkilöltäsi aina tarviteessasi/halutessasi?
- Minkälainen oli mielestäsi tukisuhteen ilmapiiri? (hyvä/ ei kovin hyvä?) Koitko esimerkiksi, että pystyit keskustelemaan tukihenkilösi kanssa kaikista asioista? (Minkälaisista asioista keskustelitte? Kumpi yleensä otti asioita esille puheeksi?) Koitko esimerkiksi, että tukihenkilösi arvosti ja rohkaisi sinua?

Kokemus tukisuhteesta

- Minkälainen on oma kokemuksesi tukisuhteen hyödyistä? Oliko tukisuhteesta hyötyä sinulle? Minkälaista hyötyä?
- Koetko, että tukihenkilö oli tärkeä henkilö elämässäsi tukisuhteen aikana? Miksi?
- Vaikuttiko tukisuhde käsitykseesi itsestäsi/tulevaisuudestasi? Koetko, että tukisuhde vaikutti siihen millaisena näit itsesi/tulevaisuutesi? (mm. mahdollisuudet, omat voimavarat?)

- Onko asioita, joita olisit toivonut/joita odotit tukisuhteelta, mutta jotka eivät toteutuneet?

Tukisuhteen vaikutus nykyiseen elämään

- Miten kuvailisit tukihenkilön merkitystä elämässäsi pidemmällä aikavälillä/tukisuhteen päätyttyä? Koetko, että tukisuhteella ja tukihenkilöllä on vaikutusta nykyiseen elämääsi?
- Koetko, että sait tukisuhteesta ja tukihenkilöltäsi eväitä elämään? Miksi? Minkälaisia?

Olisiko vielä jotain, mitä haluaisit kertoa tukisuhteeseen ja/tai tukihenkilöösi liittyen?